

Fakulteten för ekonomi, kommunikation och IT

Helena Johansson
Anna Larsson

Krav på personalliggare i restaurang- och frisörbranschen

- Har skattekontrollen effektiviserats?

Demand of staff register in the industry of restaurant- and
hairdresser

- Has the tax control become more effective?

Företagsekonomi
C-uppsats

Termin: VT 2008
Handledare: Dan Nordin
Examinator: Margareta Bjurklo

FÖRORD

Vi vill tacka alla som på ett eller annat sätt hjälpt oss att genomföra vår studie. Ett speciellt tack vill vi rikta till de respondenter från Skatteverket som tog sig tid att svara på våra frågor och dela med sig av sina tankar och erfarenheter. Slutligen vill vi tacka vår handledare Dan Nordin, Karlstads universitet, för det stöd vi har fått under uppsatsens gång.

Karlstad den 5 juni 2008

Helena Johansson

Anna Larsson

SAMMANFATTNING

Uppsatsens titel:	Krav på personalliggare inom restaurang- och frisörbranschen - Har skattekontrollen effektiviserats?
Seminarium datum:	29 maj, 2008
Ämne/Kurs:	Företagsekonomi, Examensarbete, 15 högskolepoäng
Författare:	Helena Johansson och Anna Larsson
Handledare:	Dan Nordin
Nyckelord:	Personalliggare, skattekontroll, svartarbete, kontroll, skattefusk och skattebrott
Bakgrund:	Svartarbete är ett utbrett problem inom restaurang- och frisörbranschen. För att minska förekomsten av svartarbete infördes, den 1 januari 2007, lag (2006:575) om särskild skattekontroll i vissa branscher.
Syfte:	Syftet är att utreda om utvalda respondenter från Skatteverket anser att skattekontrollen har effektiviserats genom införandet av krav på personalliggare. Vi vill även undersöka om respondenterna har några åsikter om hur skattekontrollen kan förbättras.
Metod:	I vårt insamlande av primärdata har vi använt oss av den kvalitativa metoden. Sekundärdatan har samlats in genom sökningar i olika databaser.
Teori:	I teorikapitlet presenteras orsakerna till och effekterna av svartarbete. För att skapa förståelse om ämnet skattekontroll förklaras innebörden av krav på personalliggare samt Skatteverkets tillvägagångssätt vid kontroll av företag.
Empiri:	Empirin är insamlad genom enskilda intervjuer med fem respondenter som arbetar inom Skatteverket. Intervjuerna ägde rum på respektive respondents arbetsplats.
Slutsats:	Alla respondenter är mycket positiva till kravet på personalliggare och genom vår studie kan vi se en tendens till att skattekontrollen har effektiviserats. Det går dock alltid att förbättra kontrollen och i vår studie framkommer många bra förslag från respondenterna.

ABSTRACT

- Title: Demand of staff register in the industry of restaurant- and hairdresser - Has the tax control become more effective?
- Seminar date: May 29th 2008
- Subject/Course: Business Administration, Degree Project, 15 ECTS
- Authors: Helena Johansson and Anna Larsson
- Advisor: Dan Nordin
- Key words: Staff register, tax control, black labour, control, tax evasion and tax crime
- Background: Black labour is a widespread problem in the industry of restaurant- and hairdresser. To decrease the existence of black labour, the law (2006:575) of particular tax control in certain industries was introduced the 1st of January 2007.
- Purpose: The purpose is to investigate if selected respondents from the Swedish National Tax Board are considering the tax control more effective since the demand of staff register was introduced. We will also investigate if the respondents have any opinions on the possibility to improve the tax control.
- Methodology: We collected the primary data by using the qualitative method. The secondary data was collected through searching in different databases.
- Theory: The theory chapter presents the causes and effects of black labour. To create comprehension about the subject tax control we explain the meaning of the demand of staff register and the Swedish National Tax Board's line of action when the control of companies takes place.
- Empirical foundation: We gathered the empirical information through individual interviews with five respondents who works at the Swedish National Tax Board. The interviews took place at respective respondent's workplace.
- Conclusion: All the respondents are very positive to the demand of staff register and we can through our study see a tendency that the tax control has become more effective. There are always ways to improve the control and many good proposals have come to light from the respondents in our study.

BEGREPP

FAR SRS – Branschorganisation för revisorer och rådgivare

RRV – Riksrevisionsverket

RSV – Riksskatteverket

SFS – Svensk författningssamling

SKV – Skatteverket

SKVFS – Skatteverkets föreskrifter

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Problemformulering.....	2
1.3 Syfte.....	2
1.4 Avgränsningar	3
1.5 Disposition.....	3
2. METOD	4
2.1 Val av undersökningsmetod	4
2.2 Deduktiv kontra induktiv strategi	4
2.3 Datainsamling	5
2.3.1 Primärdata.....	5
2.3.2 Sekundärdata	6
2.4 Urval	6
2.5 Sammanställning och analys av insamlad data.....	7
2.6 Utvärdering.....	7
2.6.1 Giltighet.....	7
2.6.2 Tillförlitlighet	8
3. TEORI	9
3.1 Svartarbete	9
3.1.1 Definition.....	9
3.1.2 Orsaker.....	9
3.1.3 Effekter	10
3.2 Krav på personalliggare.....	11
3.2.1 Omfattning.....	11
3.2.2 Personalliggarens innehåll.....	12
3.2.3 Tillhållande och bevarande.....	12
3.2.4 Oanmälda kontrollbesök.....	12
3.2.5 Kontrollavgift	13
3.2.6 Synliga effekter sedan införandet.....	13
3.3 Skattekontroll.....	14
3.3.1 Syftet med skattekontrollen.....	14
3.3.2 Kontrollstrategi	14
3.3.3 Riskhantering.....	14
3.3.4 Kontrollnivåer.....	15
3.3.5 Kontrollmetoder.....	16
3.3.6 Effekter	18
3.4 Utvärdering.....	19
3.4.1 Utvärdering av teori.....	20
4. EMPIRI	21
4.1 Respondenternas bakgrund.....	21
4.2 Skattekontroll.....	21
4.2.1 Avsedda effekter.....	21
4.2.2 Urval av företag till kontroll.....	22
4.2.3 Hur misstanke om svartarbete uppstår.....	23
4.2.4 Företagens möjligheter att hitta kryphål i systemet.....	23

4.3	Krav på personalliggare.....	24
4.3.1	Påverkan på Skatteverkets arbete	24
4.3.2	Företagens reaktioner	25
4.3.3	Positiva och negativa effekter.....	25
4.3.4	Respondenternas inställning till lagen.....	27
4.4	Tankar och förslag om förbättring.....	27
4.4.1	Tillämpning av krav på personalliggare i andra branscher.....	29
5.	ANALYS.....	30
5.1	Krav på personalliggare.....	30
5.1.1	Omfattning.....	30
5.1.1	Oanmälda kontrollbesök.....	30
5.1.2	Kontrollavgift	31
5.1.3	Effekter av införandet.....	31
5.2	Skattekontroll.....	32
5.2.1	Kontrollstrategi	32
5.2.2	Skattekontrollens effektivitet.....	33
5.2.3	Förbättring av skattekontrollen.....	34
6.	SLUTDISKUSSION	36
6.1	Slutsatser.....	36
6.2	Egna reflektioner	37
6.3	Förslag till vidare forskning	37
7.	KÄLLFÖRTECKNING.....	38
	BILAGA 1 – Lag (2006:575) om särskild skattekontroll i vissa branscher	40
	BILAGA 2 – Intervjuguide till respondenterna	43
	BILAGA 3 – Intervjuguide som vägledning under intervjuerna.....	44

1. INLEDNING

Detta kapitel inleds med en redogörelse för bakgrunden till svartarbete och skattekontroll. Bakgrunden leder fram till en problemformulering samt till vårt syfte med uppsatsen. Därefter presenteras uppsatsens avgränsningar. För att ge läsaren en översikt av uppsatsens innehåll avslutas kapitlet med en disposition över de följande kapitlen.

1.1 Bakgrund

Svartarbete är ett omdiskuterat problem sedan lång tid tillbaka. Eftersom svartarbete är fördolt till sin natur är det svårt att avgöra dess utbredning och omfattning. Dåvarande Riksrevisionsverket gjorde år 1997 en omfattande undersökning av svartarbete och uppskattade vid den tidpunkten andelen av befolkningen som arbetat svart till 11 procent. Av Skatteverkets undersökningar fastställdes motsvarande siffra till 13 procent år 2005. (Skatteverket 2007b) Av det totala skattefelet svarar svartarbete för ca 66 miljarder och av den summan är 65 procent hänförligt till småföretag. Svartarbetet står för ungefär hälften av det totala skattefelet. (Skatteverket 2008a)

Restauranger och frisörer tillhör de branscher som ofta pekas ut som särskilt utsatta för svartarbete och annat skattefusk (Skatteverket 2007b). Att restauranger är särskilt utsatta kan delvis bero på att branschen präglas av en betydande priskonkurrens och att den dessutom är personalintensiv. I relation till omsättningen medför restaurangarbete ett stort behov av arbetskraft och det medför i sin tur höga personal- och uppbörds kostnader. (Alalehto 1999) Kunskapen om svartarbete erhålls först och främst genom Skatteverkets kontrollverksamhet och denna kunskap är i hög grad beroende av vad som kontrolleras (Skatteverket 2007b).

Skattekontroll i någon form har funnits under lika lång tid som skatter har funnits. Med bakgrund i de höjda skatterna och teknikens utveckling har kontrollen dock skärpts under åren, vilket i första hand skett genom ett utökad uppgiftsinlämnande och maskinella kontroll- och avstämningssystem. Kunskapen om skattekontrollens följder är dock fortfarande begränsad. (Riksskatteverket 2002) Antalet skatterevisioner som genomförs idag är betydligt färre än vad som var fallet under slutet av 80-talet. Under år 2006 genomfördes knappt 7 000 revisioner, vilket kan jämföras med 18 000 genomförda revisioner under 1988. Den kraftiga minskningen kan främst förklaras av att inriktningen lades om mot en mer omfattande revision samt mot större revisionsobjekt. Bristen på extra resursanslag vid rekryteringen av skatterevisorer till skattebrottsenheterna är en annan bidragande orsak till det låga antalet revisioner. Inkomstskatten är det skatteslag, som genom skatterevisioner, inneburit störst beloppsmässiga ändringar. Den revisionsverksamhet som bedrevs under 2006 höjde inkomstskatten med 5 257 miljoner kronor och av den summan är 95 procent hänförligt till inkomstslaget näringsverksamhet. (Skatteverket 2007b)

Den 1 januari 2007 infördes lag (2006:575) om särskild skattekontroll i vissa branscher. Lagen medför en skyldighet för företag i restaurang- och frisörbranschen att föra

personalliggare. Syftet med lagen är att förebygga svartarbete inom de berörda branscherna. Genom att Skatteverket har rätt att göra oanmälda kontrollbesök hos företagen är avsikten att öka möjligheten att upptäcka skattefusk. Förhoppningen var att lagen skulle effektivisera skattekontrollen och skapa konkurrens på mer lika villkor. (Prop. 2005/06:169) Tidigare har Skatteverket endast kunnat göra oanmälda besök i verksamheter som omfattas av lag (1998:514) om särskild skattekontroll av torg- och marknadshandel m.m. (SFS 1998:514).

Den 1 januari 2010 kommer en ny lag att träda i kraft, lag (2007:592) om kassaregister. Lagen kommer att medföra en skyldighet för företag inom kontantbranschen att inneha certifierade kassaregister (SFS 2007:592). De näringsidkare som säljer varor och tjänster mot kontant betalning tillhör kontantbranschen (Prop. 2005/06:169). Syftet med lagen är att försvåra för näringsidkarna att undanhålla intäkter för beskattning och att öka möjligheterna till en effektiv kontroll. I likhet med personalliggaren kommer företagens kassaregister att kontrolleras regelbundet genom oanmälda besök av Skatteverket. (SFS 2007:592)

1.2 Problemformulering

Ovanstående bakgrundsbeskrivning har lett oss in på funderingar om hur Skatteverket ska kunna motverka svartarbete på bästa möjliga sätt. Svartarbete för med sig många negativa effekter och är ett utbrett problem inom restaurang- och frisörbranschen. De två nämnda branscherna tillhör kontantbranschen, som är känd för att vara svårkontrollerad. Det är därför mycket viktigt att kontrollen som utförs är träffsäker och effektiv. Svartarbete är ett problem som oftast inte lämnar några spår, vilket försvårar upptäckandet av skattefusk. Av propositionen (2005/06:136) till effektivare skattekontroll m.m. framgick det att kontrollmetoderna före lagens ikraftträdande ej var tillräckliga för att kunna motverka svartarbetet i särskilda riskbranscher. Det vore därför intressant att utreda vilka effekter lagen har medfört. Att Skatteverket numera har rätt att göra oanmälda kontrollbesök har förändrat deras arbete på flera sätt och kontrollmöjligheterna borde ha förbättrats avsevärt.

Utifrån Skatteverktes perspektiv vill därför vi undersöka nedanstående:

1. Har skattekontrollen effektiviserats genom införandet av krav på personalliggare?
2. Har respondenterna några åsikter om hur skattekontrollen i berörda branscher kan utvecklas eller förbättras?

Eftersom lagen är relativt ny samt att undersökningar om dess effekter inte har gjorts i någon större utsträckning tidigare anser vi att ovanstående frågeställningar ger ett bidrag till forskningen.

1.3 Syfte

Syftet är att utreda om utvalda respondenter från Skatteverket anser att skattekontrollen inom restaurang- och frisörbranschen har effektiviserats genom införandet av krav på personalliggare. Vi vill även undersöka om respondenterna har några åsikter om hur skattekontrollen kan förbättras för att i framtiden kunna motverka svartarbete i så hög grad som möjligt.

1.4 Avgränsningar

I vår studie undersöks enbart Skatteverkets perspektiv eftersom vi anser att de har störst kunskap och längst erfarenhet av skattekontroll. Geografiskt har vi begränsat oss till att endast intervjua respondenter som arbetar inom Skatteverket i Karlstad och Göteborg. Anledningen till att vi valde de städerna är att de är av olika storlek samt att de ligger i olika regioner. Eftersom vi genomförde besöksintervjuer var även avståndet till städerna en bidragande orsak till att vi valde Karlstad och Göteborg.

Vi har valt att fokusera på den svenska lagstiftningen och kommer därför inte att göra några jämförelser med hur andra länder arbetar för att motverka svartarbete.

1.5 Disposition

METOD - I metodkapitlet presenteras det tillvägagångssätt som använts för att besvara frågeställningarna. Kapitlet avslutas med en utvärdering av studiens giltighet och tillförlitlighet.

TEORI – I teorikapitlet presenteras den litteratur som berör uppsatsen. Kapitlet behandlar svartarbete, krav på personalliggare samt skattekontroll.

EMPIRI – I empirikapitlet presenteras vad som framkommit genom insamlingen av empirisk data. Datan har samlats in genom intervjuer med fem respondenter från Skatteverket.

ANALYS – I analyskapitlet analyserar vi den empiriska datan som samlats in genom intervjuerna. Den teori som presenterades tidigare tillämpas och kopplas samman med empirin.

SLUTDISKUSSION – I slutsatskapitlet presenteras slutsatser utifrån den föregående analysen. De frågeställningar som ställdes upp inledningsvis besvaras i det här kapitlet.

2. METOD

Detta kapitel syftar till att skapa förståelse för hur studien har genomförts samt att diskutera för- och nackdelar med valda metoder. Inledningsvis beskrivs val av undersökningsmetod och strategi. Därefter beskrivs tillvägagångssättet vid både insamlandet av data och vid urvalet samt vilken metod som använts vid sammanställningen och analysen av den insamlade informationen. Kapitlet avslutas med en utvärdering av studien.

2.1 Val av undersökningsmetod

Jacobsen (2002) skiljer på kvalitativa och kvantitativa metoder vid forskningsstudier. Den kvalitativa metoden genomförs ofta genom ett öppet samtal med respondenten medan den kvantitativa metoden ger svar i faktiska tal på frågor som hur många, hur ofta och så vidare (Jacobsen 2002). Vår studie har genomförts med en kvalitativ metod eftersom vi bedömde att enkäter eller någon annan statistisk metod inte skulle kunna ge oss tillräckliga svar på våra frågor. Istället för att gå på bredden som i en kvantitativ undersökning går vi på djupet med syfte att skapa en ökad förståelse för det problemområde vi arbetar med (Holme & Solvang 1997). Vår önskan var att få fram utförliga personliga åsikter och uppfattningar från erfarna aktörer och det är därför inte lämpligt med enkla frågor som endast kräver ett ja- eller nej-svar. Den kvalitativa metoden sätter däremot få begränsningar på de svar en respondent kan ge (Jacobsen 2002). Genom att respondenterna får utrymme att svara fritt kan vi få mer information och på så sätt skaffa oss djupare insikt i ämnesområdet. För att kunna få en helhetsbild av respondenterna i relation till frågeställningen har vi valt att endast intervjua fem personer. En kvalitativ metod är lämplig när forskare av olika skäl inte själva kan studera processen. (Halvorsen 1992) Eftersom vi saknar erfarenhet av hur skattekontroll fungerar i praktiken anser vi att det är lämpligt att genomföra studien med en kvalitativ inriktning.

Vi har valt att utföra studien som en intervjustudie bestående av besöksintervjuer. Respondenterna är alla anställda av Skatteverket och med hänsyn till att vi endast undersökte deras perspektiv är studien subjektiv.

2.2 Deduktiv kontra induktiv strategi

Jacobsen (2002) beskriver två olika strategier avseende integration av teori och empiri, deduktiv och induktiv strategi. Den deduktiva strategin, från teori till empiri, innebär att forskarna genom teori eller tidigare empiriska undersökningar skaffar sig vissa förväntningar om hur omvärlden ser ut. Därefter samlas empirin in och resultatet jämförs gentemot förväntningarna. En nackdel med den deduktiva strategin är risken för att forskaren, medvetet eller omedvetet, till stor del samlar in information som tenderar att ge stöd för forskarens förväntningar. Det leder till att sökandet efter teori begränsas och risken för att missa viktiga delar av informationen är hög. Motsatsen till deduktiv strategi är induktiv strategi, nämligen från empiri till teori. Den induktiva strategin innebär att forskaren helt utan förväntningar samlar in empiri från omvärlden. Med utgångspunkt i den sammanställda och systematiserade

datan söks och utformas sedan teorier. Syftet med den induktiva strategin är att undvika begränsningar av vilken information den enskilde forskaren samlar in. Genom att inte ha några förväntningar och förutfattade meningar om omvärlden ska forskaren försöka få fram den information som på ett korrekt sätt återger verkligheten i det givna sammanhanget. Kritik som riktas mot den induktiva strategin är att det är naivt att tro att människan har kapaciteten att samla in all relevant information. (Jacobsen 2002)

Vi gick in i studien utan några förväntningar eller förutfattade meningar om hur slutresultatet skulle utformas. Den induktiva strategin kan därför sägas vara den mest relevanta strategin för vår studie. För att kunna genomföra bra intervjuer var det behövligt att sätta sig in i ämnesområdet men inte i den utsträckning att vi utformade en egen teori.

2.3 Datainsamling

Vid datainsamling skiljs det på två olika typer av data, primärdata och sekundärdata. Primärdata är sådan data som samlats in av forskaren själv med syfte att belysa en speciell frågeställning. Sekundärdata är däremot data som har samlats in av någon annan än forskaren och ofta med ett annat ändamål. (Jacobsen 2002)

2.3.1 Primärdata

Skattekontroll är ett relativt outforskat område och därför har vi främst grundat vår studie på primärdata. Vi valde att samla in primärdatan genom ett antal intervjuer med respondenter som är väl insatta i ämnesområdet och som har praktisk erfarenhet av skattekontroll. En av fördelarna med att basera studien på primärdata är möjligheten att anpassa informationen direkt till studiens specifika frågeställning (Arbnor & Bjerke 1994).

Vi valde att genomföra besöksintervjuer eftersom det ger en direktkontakt med respondenten och det ökar möjligheten att få utförliga svar med hög kvalitet. En annan fördel är möjligheten till att ställa fler och krångligare frågor jämfört med andra intervjumetoder (Jacobsen 2002). Vi valde att genomföra enskilda intervjuer istället för gruppintervjuer därför att vi i vår studie är ute efter respondentens personliga åsikter. I Holme & Solvang (2001) framgår det att styrkan i den kvalitativa intervjun är att undersökningssituationen liknar en vardaglig situation och ett vanligt samtal. Metoden innebär en möjlighet till att läsa av såväl kroppsspråk som tonfall och intervjuarna får möjlighet att ställa följdfrågor (Patel & Davidson 2003). Det ger ofta information som ett skriftligt svar inte avslöjar. Intervjuerna genomfördes på respondenternas respektive arbetsplats, eftersom det ofta medför att respondenterna känner sig tryggare och mer bekväma i situationen. Det negativa med intervjuer är att de är mycket resurskrävande och att det tar lång tid att bearbeta informationen. Informationen är ofta komplex och svår att tolka. (Jacobsen 2002) I Jacobsen (2002) framgår det att andra nackdelar med den kvalitativa metoden är att det ofta uppstår problem med representativiteten hos respondenterna samt problem med hänsyn till intervjuareffekten.

Första kontakten med respondenterna skedde genom telefonkontakt. Under samtalet presenterade vi vår studie samt bestämde tid och plats för intervjun. Innan vi genomförde intervjuerna upprättades en intervjuguide som skickades via e-post till respondenterna ungefär en vecka innan intervjun. Anledningen till att intervjuguiden skickades var att vi ville få detaljerade och genomtänkta svar samt att respondenterna efterfrågade det. Att respondenterna fick tillgång till intervjuguiden innebar även en möjlighet för respondenterna

att söka ytterligare kunskap om de frågor som annars inte skulle kunna besvaras. Innan intervjun började informerade vi respondenterna om att de kommer att vara anonyma i vår studie. Syftet var att få så öppna och ärliga svar som möjligt. Med respondenternas medgivande spelades samtliga intervjuer in på band. Det förenklade vårt arbete avsevärt eftersom vi inte behövde hålla lika mycket i minnet och risken för missförstånd reducerades. Genom att intervjuerna spelades in på band kunde vi upprätthålla en mer naturlig samtalskontakt med respondenten och det är en stor fördel att kunna gå tillbaka och lyssna på vad respondenten svarade helt ordagrant (Jacobsen 2002). Nackdelen med ljudinspelning är att vissa respondenter kan känna sig besvärade och hämmade (Trost 1997). Något som är viktigt att ta hänsyn till vid val av intervjumetod är standardiserings- respektive struktureringsgraden (Lundahl & Skärvad 1992). Vi genomförde intervjuerna genom att ställa likadana frågor till respektive respondent och frågorna följde i stort sett samma ordning. Våra genomförda intervjuer kan därför sägas vara relativt standardiserade. Struktureringsgraden i intervjuerna var däremot låg. Frågorna var inte utformade som ja- eller nejfrågor utan vi ställde öppna frågor för att ge respondenterna möjlighet att beskriva och svara fritt. För att låta bli att leda in respondenten på vissa svar undvek vi att ställa ledande frågor. Intervjuguiden använde vi sedan som hjälpmedel under intervjuerna.

Varje intervju varade i ungefär en timme och vi var båda två närvarande vid samtliga intervjuer. Trost (1997) antyder att respondenten kan känna sig i maktunderläge när det är fler än en intervjuare. För att kunna bearbeta svaren på bästa sätt valde vi ändå att båda två skulle närvara vid samtliga intervjuer. Att båda författarna har ett intryck av respektive intervju i minnet underlättar vid bearbetningen av data och vid jämförelsen av svar. När intervjun var över försäkrade vi oss om att vi kunde ta kontakt med respondenten igen om vi hade några kompletterande frågor eller funderingar.

2.3.2 Sekundärdata

Till det inledande kapitlet och till teorikapitlet har vi använt oss av sekundärdata. I vårt sökande efter sekundärdata har vi använt oss av olika databaser, som t.ex. FAR Komplet, Libris, Uppsök, Artikelsök och Business Source Premier. Exempel på några sökord som använts är *personalligare*, *skattekontroll*, *kontroll*, *svartarbete*, *skattefusk* och *skattebrott*. På internationella databaser har sökningar gjorts på ordens engelska motsvarigheter. Eftersom tidigare forskning om skattekontroll är begränsad har mycket tid gått åt till att söka och gå igenom information. Genom att ta del av källförteckningar i tidigare uppsatser inom vårt ämnesområde har vi fått en del tips på böcker och rapporter som vi till viss del har använt oss av. En betydande del av sekundärdatan kommer från rapporter utgivna av Skatteverket och Riksrevisionsverket.

2.4 Urval

Urvalet av respondenter till intervju har stor betydelse för undersökningens tillförlitlighet och trovärdighet. Målet med kvalitativa metoder är inte att påvisa något om det generella eller typiska (Jacobsen 2002) och vi har därför beslutat oss för att endast intervjua ett fåtal. Urvalet av respondenter kan antingen ske genom ett sannolikhetsurval eller genom ett icke-sannolikhetsurval (Lekvall & Wahlbin 2001). Eftersom vår studie kräver svar från personer som är väl insatta och har praktisk erfarenhet av skattekontroll valdes respondenterna ut genom ett icke-sannolikhetsurval. En förutsättning för valet av respondenter var att alla skulle

ha kunskap om den kontrollverksamhet som Skatteverket bedriver samt erfarenhet från restaurang- och frisörbranschen. Vi valde att intervjua tre personer som arbetar inom Skatteverket i Karlstad samt två personer som arbetar inom Skatteverket i Göteborg. Att vi valde att undersöka deras perspektiv på vår frågeställning beror på att de är mycket insatta i ämnesområdet och har praktisk erfarenhet av skattekontroll. Vi tyckte att det var viktigt att ta del av erfarenheter från två skilda regioner och från två städer av olika storlek. Respondenternas erfarenhet och kunskap om ämnet skiljer sig naturligtvis åt, men vi visste vid första kontakten att samtliga hade erfarenhet av restaurang- och frisörbranschen. Med hänsyn tagen till den tid det tar att bearbeta genomförda intervjuer och analysera stora mängder information beslutade vi oss för att inte genomföra fler intervjuer än fem. En annan bidragande orsak var att respondenterna gav liknande svar på intervjufrågorna och vi upplevde därför en viss mättnad efter den sista intervjun.

Respondenterna valdes ut genom ett rekommendationsurval, vilket innebär att forskaren låter olika aktörer rekommendera andra intressanta aktörer (Arbnor & Bjerke 1994).

2.5 Sammanställning och analys av insamlad data

Första steget vid en analys är att dokumentera situationer, intervjuer och samtal så noga som möjligt. Andra steget består av att systematisera och förenkla den information som samlats in och det tredje och sista steget består av att tolka informationen. (Jacobsen 2002) Enligt Halvorsen (1992) är det viktigt att forskare under hela analysen värderar den insamlade informationen på ett kritiskt sätt, såväl de egna anteckningarna som det skriftliga materialet. Vid sammanställningen och analysen av primärdatan följde vi de analysfaser som nämndes ovan. När en intervju genomförts lyssnade vi igenom ljudinspelningen och överförde informationen från tal till skrift. Att det gjordes i direkt anslutning till intervjun underlättade bearbetningen eftersom vi hade intervjun aktuell i minnet. Från varje intervju sammanställdes sedan det som vi med hänsyn till vår studie ansåg vara mest intressant och väsentligt. För att underlätta för läsaren att ta till sig empirin valde vi att sammanställa samtliga intervjuer i ett och samma avsnitt. Avsnittet strukturerades sedan enligt de delområden som intervjuguiden bestod av för att öka överskådligheten ytterligare. I analyskapitlet sammanställdes sedan de delar som bidrar till att våra frågeställningar besvaras.

2.6 Utvärdering

2.6.1 Giltighet

Begreppet giltighet är ett mått på om forskaren genom undersökningen mäter det som denne vill mäta. En prövning av giltighet kommer alltid att innefatta en prövning av resultat gentemot andra människor. (Jacobsen 2002) Giltigheten kan delas in i två delar, intern giltighet och extern giltighet (Bell 2006).

Intern giltighet mäter om den insamlade datan samt de dragna slutsatserna är korrekta. För att uppnå en så hög intern giltighet som möjligt i studien valde vi att gå den långa vägen genom att börja med att kontakta Skatteverkets växel. På det sättet kunde vi komma vidare till respondenter som var kunniga inom området och villiga att ställa upp på en intervju. Enligt vår bedömning är våra respondenters förmåga att ge riktig information hög eftersom samtliga har lång erfarenhet och kunskap om skattekontroll. Vi anser inte att det finns något som talar för att respondenterna skulle vilja ge en skev bild av verkligheten. Dessutom skickades den

preliminära intervjuguiden ut via e-post innan intervjun för att ge respondenten tillfälle att söka ytterligare information som skulle kunna vara av intresse för vår studie. Innan vi skickade över intervjuguiden till respondenterna visade vi den för vår handledare för att höra om denne hade några råd eller tips om hur intervjufrågorna kunde förbättras. Enligt Jacobsen (2002) får kvalitativa ansatser ofta hög intern giltighet eftersom det är de undersökta som i hög grad definierar vad som är den korrekta förståelsen.

Den externa giltigheten handlar om i vilken grad som rönen från en undersökning kan generaliseras (Jacobsen 2002). Det kan exempelvis uppstå en låg extern giltighet då respondenterna känner sig osäkra och har låg kompetens inom området eller om de medvetet ger ett vinklat svar (Lundahl & Skärvad 1992). Jacobsen (2002) antyder att kvalitativa ansatser ofta medför problem med den externa giltigheten. I vår studie intervjuades endast ett fåtal personer och det leder därför till generaliseringsproblem.

2.6.2 Tillförlitlighet

Begreppet tillförlitlighet är ett mått på i vilken grad det går att lita på den insamlade informationen. Blir resultaten konstanta eller i princip konstanta vid upprepade intervjuer med samma respondent och med samma frågor kan tillförlitligheten anses vara hög. Skiftar resultaten mellan intervjuerna är det istället ett tecken på att tillförlitligheten är låg.

Orsaker till att resultatet varierar från gång till gång kan till exempel bero på nedanstående faktorer: (Jacobsen 2002)

- Själva platsen eller situationen där intervjun äger rum
- Intervjuaren
- Att respondenten är trött eller stressad

Enligt Jacobsen (2002) påverkas respondenten av intervjuaren, till exempel hur denne talar och ser ut. Att sådana faktorer påverkar resultatet benämns intervjuareffekt och det påverkar tillförlitligheten (Jacobsen 2002). För att minska risken för att komma till olika resultat ställde samma person frågorna i samtliga intervjuer. Intervjuerna genomfördes på respektive respondents arbetsplats för att respondenterna skulle känna sig så bekväma som möjligt. Att genomföra intervjun på deras arbetsplats kan dock innebära risk för störande inslag, exempelvis att kollegor kommer in på kontoret eller att telefonen ringer (Jacobsen 2002). Att intervjuerna spelades in på band ökade resultatets tillförlitlighet eftersom det gav oss en fullständig återgivning av samtalet och resultatet formades inte av intervjuarens intresse eller förmåga att notera (Jacobsen 2002).

Genom att respondenten fick tillgång till de preliminära frågorna innan intervjun kunde vi få mer genomtänkta svar, vilket ökar tillförlitligheten i vår studie. En nackdel är risken för att respondenten ger vinklade svar. Under intervjuerna var det en av oss som antecknade och den andra personen ställde frågorna. På så vis ville vi undvika att skapa förvirring hos respondenten och därmed bibehålla en hög tillförlitlighet. För att öka tillförlitligheten ytterligare försökte vi ställa så klara och raka frågor som möjligt.

3. TEORI

I detta kapitel presenteras den litteratur som berör uppsatsen. Kapitlet inleds med en definition av svartarbete samt dess orsaker och effekter. Därefter förklaras innebörden av krav på personalliggare samt Skatteverkets tillvägagångssätt vid skattekontroll. Avslutningsvis sker en utvärdering av teorin för att lyfta fram de delar av teorin som vi i de påföljande kapitlen kommer fästa särskild vikt vid.

3.1 Svartarbete

3.1.1 Definition

Svartarbete kan definieras som en inkomst för utfört arbete som ska beskattas i Sverige, men som inte redovisas till Skatteverket. De svarta arbetsinkomsterna kan delas upp i oredovisad löneinkomst (lön/förmåner) samt oredovisad företagariinkomst. (Skatteverket 2007b)

3.1.2 Orsaker

Orsakerna bakom svartarbete varierar och det är ofta flera olika orsaker som samspelar. För att kunna motverka svartarbetet krävs det förståelse och kunskap om de bakomliggande orsakerna, men en fullständig kunskap är omöjlig att erhålla. Möjligheten till fusk och personens kunskap om skattekontroll och skattesystemet har stor inverkan på om någon väljer att arbeta svart eller inte. (Skatteverket 2007b) Enligt Riksrevisionsverket (1998) kan orsakerna till svartarbete delas in i strukturella och individrelaterade faktorer.

Strukturella faktorer

Kort sagt är de strukturella faktorerna de faktorer som påverkar en individ eller ett företag att träda in på den svarta arbetsmarknaden. Svartarbete kan dock inte enbart förklaras av de strukturella faktorerna utan individen måste själv vilja och ha möjligheten att arbeta svart. Den sociala kontrollen är en betydande strukturell faktor eftersom den påverkar om och i vilken utsträckning svartarbete förekommer inom en viss ort. (Riksrevisionsverket 1998a) Jämfört med förhållandena i en storstad är den sociala kontrollen på glesbygden vanligtvis mycket starkare, men även upptäcktsrisken är högre där (Riksrevisionsverket 1998b). De institutionella faktorerna innefattar att vissa kan uppleva regelverket som svårbegripligt. Enligt RRV (1998) framgår det att såväl företag som individer kan uppleva en ohållbar eller oönskad socioekonomisk situation som konsekvens av vissa regler. Många individer söker sig även till den svarta arbetsmarknaden för att kompensera för en fallande inkomst. (Riksrevisionsverket 1998a)

Individrelaterade faktorer

De individrelaterade faktorerna är förenade med individens vilja och möjlighet att verka på den svarta arbetsmarknaden. Individens normer och värderingar är en faktor som har stor inverkan på om individen väljer att arbeta svart eller ej. En annan viktig individrelaterad faktor är avståndet mellan individen och de styrande inom samhället. I RRV (1998) framgår det att beslut som fattas på en nationell nivå ibland kan uppfattas som oförståeliga och orimliga av individen. Viljan och möjligheten att delta på den svarta arbetsmarknaden är även i många fall starkt beroende av den upplevda risken för upptäckt. Den upplevda risken för upptäckt kan exempelvis variera beroende på region och bransch. (Riksrevisionsverket 1998a)

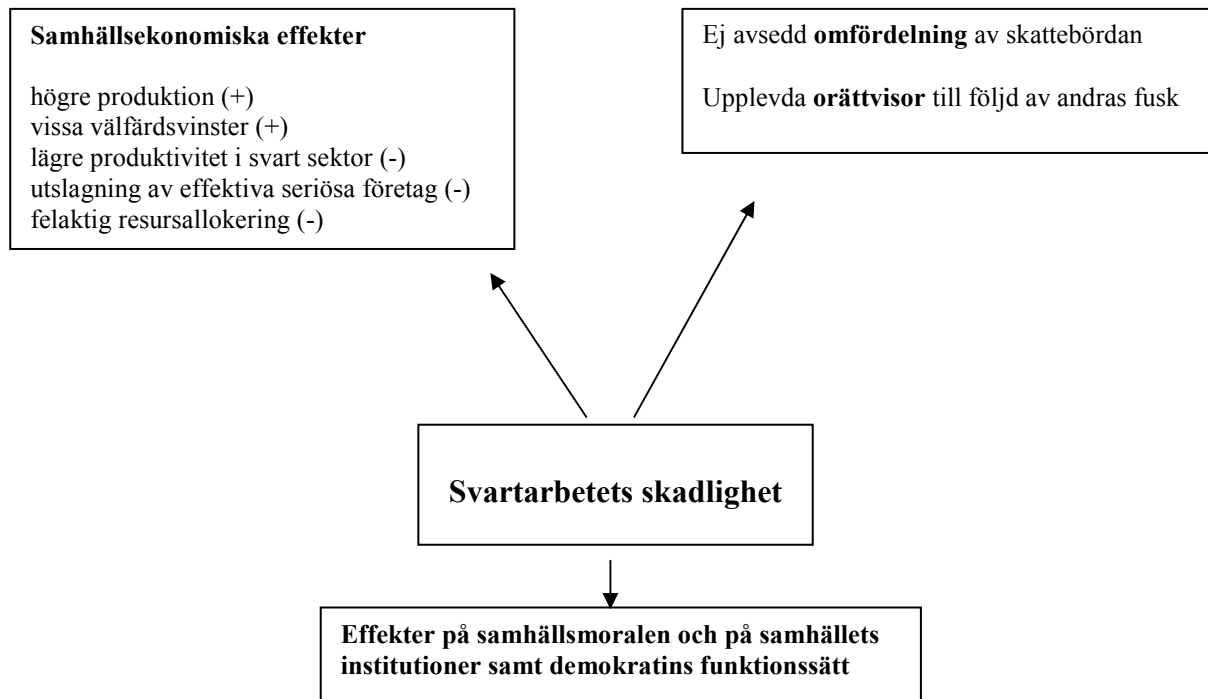

Figur 3:1 Figur ur Riksrevisionsverket (1998a). Strukturella och individrelaterade faktorer som påverkar deltagandet på den svarta arbetsmarknaden. Svart arbete: arbetstagare och företagare 1998:29, s.97

3.1.3 Effekter

Svartarbete och annat skattefusk skadar näringslivet och samhället i många avseenden. Seriösa företag som sköter sig riskerar att konkurreras ut på grund av att skattefusk leder till en omfördelning av skattebördan mellan olika inkomsttagare. (Skatteverket 2007b) Svartarbete i en viss bransch snedvrider konkurrensen och olika verksamheter kan därför inte bedrivas på lika villkor. Det är ofta lägre produktivitet i den svarta sektorn och det finns också en risk att lägre priser i en del av ekonomin leder till att fel varor produceras och konsumeras. (Skatteverket 2008a) Svartarbete kan medföra negativa effekter på såväl skattemoralen som samhällets funktionssätt. Även tilltron till det politiska systemet kan rubbas genom svartarbete. (Skatteverket 2007b)

Forskare är dock inte helt överens om i vilken utsträckning samhället förlorar skatteintäkter på grund av svartarbete (Skatteverket 2007b). Ett visst svartarbete kan fungera som smörjmedel för ekonomin. Omsättningen av kapital i ekonomin ökar och det möjliggör handel med tjänster som annars inte skulle utföras. (Skatteverket 2008a)

Figur 3:2 Figur ur Skatteverket (2007b). Olika dimensioner av skattefusket skadlighet i samhället. Skatter i Sverige: Skattestatistik årsbok, s.249

3.2 Krav på personalliggare

3.2.1 Omfattning

Lag (2006:575) om särskild skattekontroll i vissa branscher trädde i kraft den 1 januari 2007. Enligt lagen har företagare inom restaurang- och frisörbranschen en skyldighet att föra personalliggare. Till begreppet restaurang räknas även kafé, gatukök, personalmatsal, catering, pizzabutik och annat liknande avhämtningsställe. Undantagna från lagen är näringsverksamheter som huvudsakligen bedriver annan verksamhet. Företag där endast företagaren, företagarens make/maka eller företagarens barn under 16 år är verksamma omfattas inte heller av skyldigheten att föra personalliggare. (SFS 2006:575)

3.2.2 Personalliggarens innehåll

Personalliggaren ska enligt lagen innehålla nedanstående uppgifter om näringsidkaren:

- Namn
- Person-, samordnings- eller organisationsnummer

Varje dag då verksamhet bedrivs ska det föras anteckningar om:

- Namn och personnummer (eller samordningsnummer) för de som är verksamma i näringsverksamheten
- Tidpunkten då respektive person börjar och slutar sitt arbetspass

Uppgifterna ska antecknas i omedelbart samband med att arbetspasset påbörjas eller avslutas. Även uppgifter om inhyrd personal ska antecknas i personalliggaren. Företaget kan välja om de vill föra personalliggaren i pappersform eller i elektronisk form. (SFS 2006:575)

3.2.3 Tillhållande och bevarande

Kraven på en personalliggare i pappersform är att den ska vara bunden till sin form, sidorna ska vara förnumrerade och anteckningarna ska föras in med beständig skrift. Om företaget väljer att föra personalliggaren i elektronisk form måste det finnas möjlighet att skriva ut uppgifter om en eller flera dagar omedelbart i verksamhetslokalen. (SFS 2006:575) Vid en rättelse av uppgifter i personalliggaren ska det i denna antecknas tidpunkt för rättelsen och vem som utförde rättelsen. (SKVFS 2006:22) Personalliggaren ska finnas tillgänglig i verksamhetslokalen och den ska bevaras i två år efter utgången av företagets beskattningsår (SFS 2006:575).

3.2.4 Oanmälda kontrollbesök

Skatteverket har rätt att företa oanmälda kontrollbesök i verksamhetslokalen och i samband med besöket får en oanmäld begränsad revision utföras. Vid kontrollbesöket har Skatteverket rätt att begära att en person som utför eller kan antas utföra arbetsuppgifter i verksamheten styrker sin identitet och sedan kontrollera uppgifterna gentemot personalliggaren. Kontrollbesöket ska genomföras på ett sådant sätt att näringsidkaren inte drabbas av större kostnad eller olägenhet än nödvändigt. Ett beslut om kontrollbesök och begränsad revision kan inte omprövas eller överklagas. (SFS 2006:575)

Skatteverket får förelägga att en näringsidkare fullgör sina skyldigheter i fråga om personalliggaren och kan kräva avhjälpning av brister som upptäcks vid kontrollbesöket. (SFS 2006:575)

3.2.5 Kontrollavgift

I nedanstående fall har Skatteverket rätt att ta ut en kontrollavgift av de näringsidkare som omfattas av lagen: (SFS 2006:575)

- Om näringsidkaren inte för en personalliggare
- Om personalliggaren är så bristfällig att den ej kan ligga till grund för en kontroll
- Om uppgifterna i personalliggaren inte bevarats i två år efter beskattningsåret
- Om näringsidkaren inte håller personalliggaren tillgänglig vid ett kontrollbesök

Kontrollavgiften uppgår till 10 000 kr och tillfaller staten. Om Skatteverket förelägger näringsidkaren att åtgärda bristerna inom en viss tid får Skatteverket ta ut en ny avgift på 20 000 kr om föreläggandet inte följs. Skatteverket har även rätt att ta ut en avgift på 20 000 kr om näringsidkaren inom ett år från första kontrollavgiften gör sig skyldig till ytterligare en överträdelse av lagen. Utöver ovanstående kontrollavgifter får Skatteverket ta ut en avgift på 2 000 kr för varje person som inte är antecknad i personalliggaren vid tidpunkten för kontrollbesöket. (SFS 2006:575)

En befrielse av hela eller del av kontrollavgiften är möjlig om överträdelsen är ursäktlig eller om andra särskilda skäl föreligger. Skatteverkets beslut om kontrollavgift kan överklagas till domstol. Ett föreläggande enligt lagen får förenas med vite om det finns anledning att anta att näringsidkaren annars kommer brista i sitt fullgörande. Ett föreläggande vid vite kan inte omprövas eller överklagas. (SFS 2006:575)

3.2.6 Synliga effekter sedan införandet

Under januari till och med mars 2007 genomfördes 12 000 kontroller av personalliggare i Sverige. Kontrollerna under de tre månaderna visade bland annat att de rapporterade lönekostnaderna inom restaurang- och frisörbranschen ökade med 16 procent, vilket resulterade i ökade skatteintäkter på minst 116 miljoner kronor. Det visade sig även att ungefär 25 procent av de företag som Skatteverket besökt, och som tidigare inte uppgett sig ha några anställda, nyregistrerade sig som arbetsgivare efter att de blivit kontrollerade. (FAR SRS 2007)

I ett pressmeddelande från Skatteverket i november 2007 framgår det att det nya kravet på personalliggare blivit en stor framgång. Skatteverket har konstaterat en kraftig ökning av inbetalade arbetsgivaravgifter och skatter. (Skatteverket 2007a) I slutet av 2007 uppgick den ökningen till ca 900 miljoner kronor och enligt Skatteverkets bedömning har personalliggareprojektet bidragit till en stor del av den ökningen (Skatteverket 2008b). Kravet på personalliggare beräknas ha medfört att cirka 4 000 tidigare svarta arbetstillfällen omvandlats till vita och det är de mindre företagen som står bakom den främsta ökningen (Skatteverket 2007a).

3.3 Skattekontroll

3.3.1 Syftet med skattekontrollen

Det finns flera olika syften med skattekontroll och sanktioner. Det huvudsakliga syftet med skattekontrollen är inte att dra in pengar till staten utan det är att ge legitimitet åt skattesystemet och motivera medborgarna till att medverka i beskattningen. (Riksskatteverket 2002) Det är därför viktigt att skattekontrollen utförs på ett sådant sätt att normerna stärks och upprätthålls i samhället. För att en preventiv effekt ska erhållas är det av stor vikt att de oärliga företagen blir utsatta för kontroll samt att det kommer till de ärliga företagens kännedom. På det sättet upprätthålls företagens vilja att inte använda sig av svart arbetskraft. (Skatteverket 2007b)

3.3.2 Kontrollstrategi

Vid utformningen av Skatteverkets strategi för skattekontroll är visionen ”ett samhälle där alla vill göra rätt för sig” vägledande. Det ultimata vore självklart att de skattskyldiga inte gör några fel utan att alla uppgifter är korrekta från början. De insatta åtgärderna ska därför syfta till att förebygga fel i så stor utsträckning som möjligt samt att rätta befintliga fel. Kontrollen har en avgörande betydelse för att stärka normerna i samhället, vilket sker genom att avsiktliga felaktigheter åtgärdas och att det kommer till företagens kännedom. På så vis får företagen vetskap om att det inte lönar sig att bryta mot reglerna och då kan viljan för att göra rätt stärkas, vilket medverkar till en starkare preventiv effekt. Förekomsten av oavsiktliga fel försöker Skatteverket minska genom förenklingar, service och information. (Skatteverket 2006)

Samtliga åtgärder inom kontrollområdet ska utformas på ett sådant sätt att de: (Skatteverket 2006)

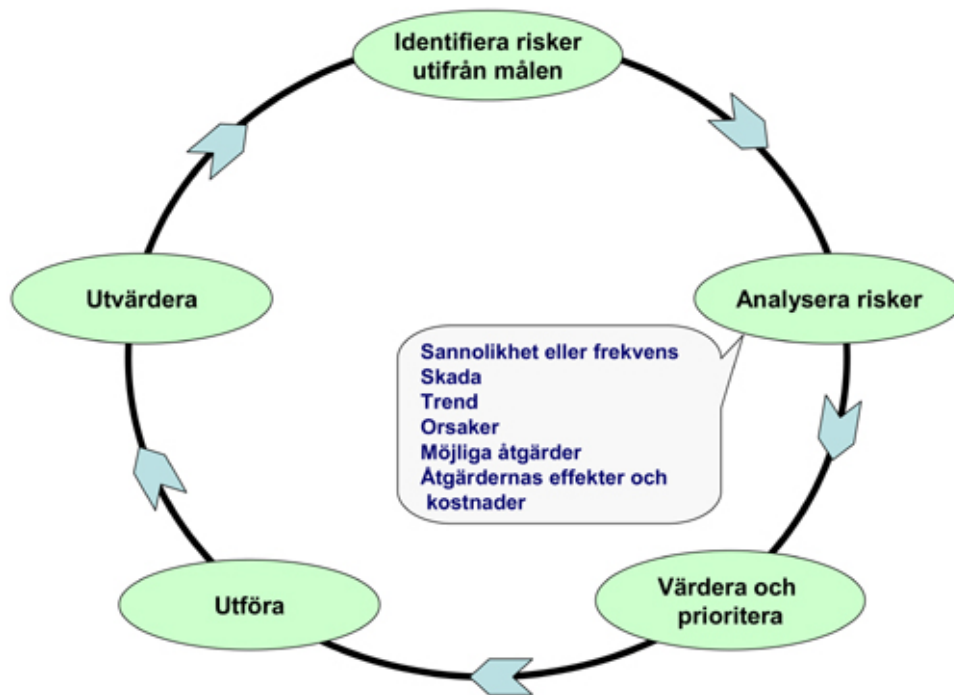
- träffar avsiktliga fel,
- bidrar till en frivillig medverkan och
- anpassas till syftet

Skatteverket inriktar särskild kontroll mot vissa branscher där skatteundandragen bedöms vara mer utbredd och det genomförs uppföljningskontroller av dem som tidigare gjort fel (Skatteverket 2006). Kontrollobjekt utses även utifrån en bedömning av allvarliga och stora fel och särskilda åtgärder inriktas mot tidig kontroll av nya fel. Det är endast en del kontroller som sker slumpmässigt, t.ex. för att skaffa ny kunskap. För en effektiv kontroll krävs det en inriktning mot områden där det är känt att det finns allvarliga fel och problem. I restaurang- och frisörbranschen är lagstiftningsförslag och informationsinsatser två åtgärder som företagits med syfte att förebygga och motverka skattefusket. (Skatteverket 2007b)

3.3.3 Riskhantering

Riskhantering utgår från verksamhetens mål och utifrån målen identifieras sedan riskerna. Genom en analys erhålls kunskap om riskerna, vilket i sin tur bidrar till möjligheten att värdera och prioritera vilka aktiviteter som ska utföras. När aktiviteten är utförd sker en

utvärdering som blir ett inflöde i kommande riskanalyser. På så vis bildas ett ständigt cirkulerande flöde. (Skatteverket 2006)

Figur 3:3 Figur ur Skatteverket (2006). Riskhanteringsmodellen.Handledning för skatterevision. Revisionsmodellen, s.14

Genom riskhanteringen ska beslutsunderlag för aktiviteter tas fram, som i sin tur ska resultera i att önskade effekter uppnås. För att möjliggöra det krävs det att modellen för beslutsfattande utgår från såväl de långsiktiga som de kortsiktiga målen. Beslut om aktiviteter tas på riksnivå eller regionnivå. När lämpliga aktiviteter är föreslagna görs ett urval bland de skattskyldiga där det bedöms att aktiviteten kommer ge bästa effekt. Urvalet görs genom riskvärdering på riks-, region eller kontornivå. Innan beslut fattas om lämplig åtgärd görs sedan ett slutligt urval för att öka träffsäkerheten. (Skatteverket 2006)

3.3.4 Kontrollnivåer

Beskattningen av företagens inkomster grundar sig på uppgifter som företagen själva lämnar in i sina inkomst- och skattedeklarationer. Inkomstbeskattningen av löntagarnas arbetsinkomster grundar sig däremot på de kontrolluppgifter som lämnas av arbetsgivaren. Skatteverket utför sin skattekontroll i form av grundkontroll samt i form av utökad kontroll. (Skatteverket 2007b)

Grundkontroll

Grundkontrollen avser att korrigera uppenbara felaktigheter hos alla företag (Skatteverket 2007b). Grundkontrollen utförs maskinellt i så stor utsträckning som möjligt och för att dessa maskinella avstämningar ska kunna fungera krävs det en hög grad av enhetlighet i såväl uppgiftsinlämnandet som i deklaraionsinlämnandet (Skatteverket 2006). Målet med

grundkontrollen är att kunna säkerställa en viss kvalitet på underlagen för beskattning (Skatteverket 2007b).

Utökad kontroll

Den utökade kontrollen riktas mot företagssektorn eftersom företag är skyldiga att lämna in kontrolluppgifter angående löner och förmåner, vilket täcker en stor del av löntagarnas inkomster. Skatteverket utför kontrollen genom att följa upp att företagen fullgjort sin uppgiftsskyldighet riktigt och fullständigt. Andra motiv till att kontrollen utförs gentemot företagssektorn är att de har större möjligheter till skatteundandragande, materiellt svåra beskattningsfrågor är mer vanliga och de hanterar ofta flera skatter och avgifter samtidigt. För att framtida inlämningar av uppgifter ska bli korrekta och för att skatterna ska komma in snabbare är det viktigt med tidiga kontrollinsatser. På så sätt kan skatteförlusterna för det allmänna minimeras. Skatteverket strävar efter att de som lämnar in sin deklaration och andra uppgifter ska få kännedom om gjorda fel så tidigt som möjligt. Det är ett av skälen till att kontrollen begränsas till att endast avse de senaste inlämnade deklarationerna. Om det skulle föreligga särskilda skäl, t.ex. att felet görs systematiskt eller att beloppen uppgår till så höga belopp att det påverkar konkurrensen på marknaden, kan kontrollen utökas bakåt i tiden. (Skatteverket 2006)

3.3.5 Kontrollmetoder

Val av kontrollmetod

Kontrollen av de skattskyldigas deklarationer och andra uppgifter kan ske på olika sätt. Skatteverket använder sig av fyra olika kontrollmetoder, vilka är skrivbordskontroll, besök, revision samt särskild form av besök. Vilken av de olika kontrollformerna som väljs styrs av det utredningsbehov som anses föreligga i det enskilda fallet. För att kunna åtgärda riskområden kan en kombination av de olika kontrollformerna samt systemändringar vara användbart. Innan Skatteverket väljer kontrollform för det enskilda företaget hämtas information in och en analys genomförs. Den ansvarige för ärendet ska avgöra i vilken omfattning utredningen bör ske med hänsyn tagen till syftet med insatsen. Den kontrollform som innebär den minsta graden av intrång samt är mest ändamålsenlig för det enskilda fallet bör väljas. Skrivbordskontroll och besök anses vara de kontrollformer som är minst resurskrävande medan revision är den mest resurskrävande formen för såväl myndigheterna som för det reviderade företaget. (Riksdagens revisorer 1997)

Skrivbordsgranskning

Skrivbordskontrollen är den vanligaste utredningsformen som Skatteverket använder sig av och sker genom en urvalskontroll. Vid en skrivbordskontroll tar Skatteverket kontakt med företaget genom ett telefonsamtal eller genom en skriftlig förfrågan. (Riksdagens revisorer 1997) För att kunna utföra skrivbordsgranskningen kan företaget bli skyldiga att lämna in de uppgifter och handlingar som Skatteverket behöver. Med dessa uppgifter ska Skatteverket kontrollera att de belopp som är upptagna i deklarationen överensstämmer med beloppen som finns i underlaget. (Riksskatteverket 1999)

Besök

Besök är i likhet med skrivbordsgranskningen en urvalskontroll, men den här kontrollen är mer ingående. För att Skatteverket ska ha rätt att gå ut och göra ett besök krävs det en överenskommelse mellan revisorn och företaget. Avsikten med besöket är att kunna

kontrollera att allt stämmer genom att jämföra underlaget gentemot deklarationsuppgifterna. (Riksdagens revisorer 1997)

Besöken kan delas upp i fyra olika grupper: (Riksdagens revisorer 1997)

- Momsbesök
- Uppbördsbesök
- Registreringsbesök
- Taxeringsbesök

Revision

Skatterevision är en utökad granskning av företagets affärsmässiga och ekonomiska transaktioner och därmed den mest ingående kontrollformen. Vid revisionen kontrollerar Skatteverket att företagets verksamhet återspeglas i dess redovisning och att företagets deklARATION grundar sig på denna. Dessutom kontrolleras det om företaget har följt gällande skattelagstiftning angående de lämnade uppgifterna på deklARATIONEN. Eftersom en revision är mycket resurskrävande är det viktigt att den endast utförs när en utredning av det specifika problemet inte kan granskas på ett alternativt sätt. (Leidhammar & Blomqvist Jigvall 2001)

Skatterevision får utföras hos företag som är eller kan antas vara bokföringsskyldiga, hos den som är anmäld för registrering (arbetsgivaravgifter, avdragen skatt och/eller mervärdesskatt) samt hos den som innehar en F-Skattsedel (Skatteverket 2006).

Det reviderade företaget är skyldig att: (Skatteverket 2004)

- tillhandahålla de handlingar samt upplysningar som behövs för revisionen
- ge den hjälp som i övrigt behövs för revisionen
- lämna tillträde till de utrymmen som huvudsakligen används i verksamheten
- om möjligt ställa ändamålsenlig arbetsplats till förfogande

Utöver granskning av räkenskaper, anteckningar, verifikationer och protokoll får skatterevisorerna även granska varulager, maskiner och andra inventarier, inventera kassan samt besiktiga lokaler och byggnader som används i verksamheten (Leidhammar & Blomqvist Jigvall 2001). En kontroll av nedanstående skatter är tillåtet vid en revision: (Leidhammar & Blomqvist Jigvall 2001)

- Inkomstskatt
- Arbetsgivaravgifter
- Källskatter
- Mervärdesskatt
- Punktskatter

Vid en skatterevision kontrolleras ofta flera olika skatter och avgifter samtidigt. Anledningen till att en skatterevision utförs kan även vara för att granska att företaget fullgjort kontrolluppgiftsskyldigheten på korrekt sätt eller för att inhämta viktiga uppgifter för beskattning av annan än den som revideras. (Skatteverket 2004)

Skatterevisionen ska bedrivas i samverkan med det reviderade företaget. Det är revisorns skyldighet att göra en avvägning mellan det enskilda företagets intresse av att inte på ett skadligt sätt bli störd i verksamheten och det allmännas intresse av att kunna utföra en effektiv kontroll. Innan Skatteverket kontaktar företaget som ska revideras ska ett formellt beslut om revision fattas och en revisionsplan ska upprättas. Beslutet ska vara skriftligt och både ändamålet med revisionen samt vilka inkomstslag som omfattas ska framgå. Skatteverket ska tillsammans med företaget komma överens om tid och plats för revisionen och företaget ska

även informeras om möjligheten att begära handlingar och uppgifter undantagna från granskningen. (Skatteverket 2004) Det kan vara privata brev och dylikt som inte berör verksamheten, men även handlingar av högt skyddsvärde som har anknytning till verksamheten (Skatteverket 2006). Enligt huvudregeln ska företaget få ta del av beslutet innan revisionen påbörjas och revisorn är dessutom skyldig att ta hänsyn till att revisionen inte får pågå under längre tid än vad som är nödvändigt (Skatteverket 2004).

För att kunna utföra revisionen i företagets verksamhetslokal krävs det samtycke från det reviderade företaget. Om företaget inte ger sitt medgivande kan det bli aktuellt med vitesföreläggande eller andra tvångsåtgärder. (Skatteverket 2004) När revisionen har utförts ska det reviderade företaget meddelas om resultatet genom en revisionspromemoria (Skatteverket 2006).

Skatteverket har en skyldighet att anmäla skattebrott och bokföringsbrott redan vid en mycket låg grad av misstanke om brott. En brottsanmälan ska göras så snart det finns skäl att anta att ett brott begåtts, vilket innebär att tidpunkten för anmälan kan infalla såväl före som under skatterevisionen. (Skatteverket 2006)

Särskild form av besök

Den 1 januari 2007 infördes lag (2006:575) om särskild skattekontroll i vissa branscher. I och med restaurang- och frisörföretagares skyldighet att föra personalliggare har kontrollmöjligheterna utökats. Skatteverket har numera rätt att göra oanmälda besök hos företag i de berörda branscherna för att kontrollera personalliggaren. I samband med besöket får Skatteverket även utföra en oanmäld begränsad revision. (Skatteverket 2006)

3.3.6 Effekter

Skattekontrollens effekter kan delas in i direkta och indirekta. Den direkta ekonomiska effekten kan i relation till den totala skatteinkomsten uppfattas som mycket liten. Historiskt sett har skattekontrollen årligen ökat skatteinkomsterna med en till två procent. Indirekt har skattekontroll och sanktioner däremot en stor betydelse eftersom det bidrar till att skapa en preventiv effekt. (Skatteverket 2007b) Det innebär att skattskyldiga inför den upplevda risken för upptäckt av svartarbete och därmed eventuellt åtföljande konsekvenser väljer att göra rätt för sig genom att lämna korrekta uppgifter (Riksskatteverket 2002). Målet med skattekontroll är att uppnå både individualpreventiva och allmänpreventiva effekter. Om den som varit föremål för kontroll ändrar sitt beteende och i fortsättningen rättar sig efter gällande lagar har kontrollen en individualpreventiv effekt. Den allmänpreventiva effekten tar sig i uttryck genom att kontrollen även ändrar ett beteende hos andra som inte blivit kontrollerade. (Skatteverket 2007b) Att skattskyldiga företag uppfattar den preventiva effekten som låg får ofta till följd att förtroendet för Skatteverket minskar. För att stärka de skattskyldigas förtroende för Skatteverket är det viktigt med en bra kontroll och att besluten som fattas är korrekta. Att skattekontrollen skulle kunna rätta alla felaktigheter är dock omöjligt. Om kontrollen skulle vara inriktad på att rätta alla fel krävs en mycket omfattande sådan och därmed så kostsam att den inte skulle accepteras av medborgarna. (Riksskatteverket 2002) För att de skattskyldiga ska uppleva en ökad risk för upptäckt är det viktigt att kontrollen är synlig och oförutsägbar. Synligheten åstadkoms genom att den skattskyldige får kunskap om att det bedrivs kontroll, exempelvis genom exponering i media eller genom vänner och bekanta. Oförutsägbarheten åstadkoms genom att det kommer till de skattskyldigas kännedom att personer och företag slumpvis väljs ut för djupare kontroll. Omvärldsbevakning och

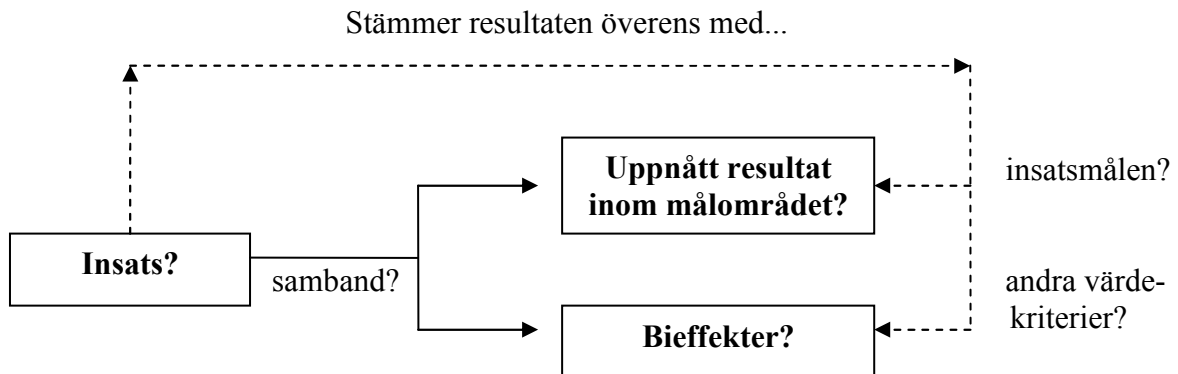
riskanalys är en annan metod för att se till att det inte finns några kontrollfria zoner. (Riksskatteverket 2002)

3.4 Utvärdering

I Vedung (1998) framgår det att utvärdering är en noggrann efterhandsbedömning av genomförande, slutprestationer eller utfall i offentlig verksamhet. En avsedd effekt med krav på personalliggare var att skattekontrollen skulle effektivieras (Prop. 2005/06:169). Enligt vår bedömning passar det bra att utvärdera den nya lagen med hjälp av måluppfyllelsemodellen. Måluppfyllelseanalysen två grundfrågor är: (Vedung 1998)

- Stämmer resultaten överens med målen? (Mätning mot mål)
- Beror detta i så fall på insatsen? (Effektmätning)

Vid en anpassning av modellen till uppsatsens frågeställning kan målet med den nya lagen sägas vara att göra skattekontrollen effektivare. Vi vill utvärdera om skattekontrollen har effektiviserats sedan införandet av lagen och om det i så fall beror på den nya lagen. Det kan ju även finnas andra orsaker bakom en effektivare skattekontroll, t.ex. ändrad kontrollstrategi eller ökad kompetens hos de som utför kontrollen. Eftersom måluppfyllelsemodellen enbart är inriktad på i förväg angivna mål är modellens inbyggda svårighet hur oförutsedda bikonsekvenser ska kunna beaktas och värderas i en utvärdering. (Vedung 1994) En utvärderingsmodell som kan lösa det problemet är bieffektsmodellen som illustreras nedan: (Vedung 1994)

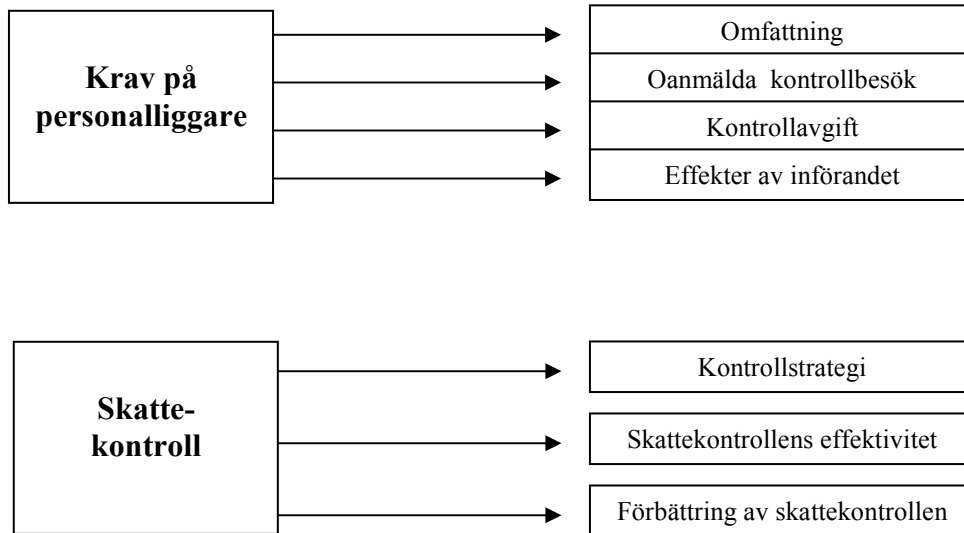

Figur 3:4 Figur ur Vedung (1998). Bieffektsmodellen vid utvärdering. Utvärdering i politik och förvaltning, s.60

Bieffektsmodellen liknar måluppfyllelsemodellen, men skillnaden är att den även omfattar sidoeffekter. Anledningen till att använda bieffektsmodellen är att offentliga ingrepp kan åstadkomma annat än avsedda resultat. En ny lag kan ge upphov till positiva bieffekter, men den kan även skapa fler problem än beräknat. Enligt Vedung (1994) är det självklart att offentlig politik kan ge upphov till både förutsedda och oförutsedda bieffekter. Ett av de starkaste argumenten för att göra en utvärdering är insikten att resultaten är oförutsebara, eftersom oavsiktliga händelser alltid inträffar. För att kunna få en helhetsbild vid en utvärdering är det därför mycket viktigt att även klarlägga bieffekterna. (Vedung 1994)

3.4.1 Utvärdering av teori

Nedanstående modell visar de delområden som vi i vår fortsatta studie kommer fästa särskilt vikt vid:

Vår analys kommer att grunda sig på ovanstående delar av teorin i kombination med den insamlade empirin. För att göra analyskapitlet överskådligt kommer det struktureras enligt modellens uppställning. Vi har valt ut de delar av teorin som enligt vår bedömning kommer att bidra till att de inledande frågeställningarna kan besvaras.

4. EMPIRI

Detta kapitel består av en presentation av vad som framkommit genom insamlingen av empirisk data. Den empiriska datan har samlats in genom intervjuer med fem respondenter från Skatteverket. Vi har valt att låta respondenterna vara anonyma och kallar dem därför respondent A, B, C, D och E. För att underlätta för läsaren att ta till sig empirin valde vi att sammanställa samtliga intervjuer i ett och samma avsnitt. För att öka överskådligheten ytterligare strukturerades kapitlet enligt de delområden som intervjuguiden bestod av.

4.1 Respondenternas bakgrund

Samtliga respondenter arbetar på Skatteverket i Karlstad respektive Göteborg.

Respondent A är skatterevisor och har nyligen arbetat några månader med personalliggarprojektet. Denne har varit anställd av Skatteverket i drygt 20 år.

Respondent B arbetar som handläggare och har varit anställd av Skatteverket i drygt 10 år. Denne respondents arbete består av kontroll av personalliggare och torg- och marknadshandel samt revision i viss mån. Under 2007 och 2008 har respondent B främst varit ute på fältet och kontrollerat personalliggarna.

Respondent C är handläggare och har varit anställd av Skatteverket i mer än 30 år. De senaste åren har denne varit delprojektledare för såväl personalliggarprojektet som torg- och marknadshandelsprojektet inom sin region. Respondent C har i stort sett bara arbetat med restauranger och denne har därför ingen större erfarenhet från frisörbranschen.

Respondent D är handläggare och har varit anställd av Skatteverket i knappt 10 år. Denne har deltagit i personalliggarprojektet i ett år.

Respondent E är handläggare och har varit med i personalliggarprojektet från starten. Denne respondent har varit anställd av Skatteverket i ungefär 20 år .

4.2 Skattekontroll

4.2.1 Avsedda effekter

Respondent A förklarar att den effekt som eftersträvas med kontrollverksamheten är att skapa likvärdiga villkor för företagen. ”Företagen som driver likvärdiga verksamheter ska drabbas av likvärdiga skatter”, påpekar samma respondent. Om ett företag fuskar med skatten leder det till lägre kostnader för företaget som då kan sänka sina priser. Det handlar därför om att ett företag inte ska kunna konkurrera ut ett annat företag på grund av skattefusk, menar respondent A.

Respondent B poängterar att kravet på personalliggare innebär en möjlighet för Skatteverket att kunna gå ut och identifiera vilken ägare eller vilket bolag som driver en specifik restaurang vid tidpunkten för besöket.

Respondent D framhäver att syftet med personalliggarkontrollerna är att få bort svartarbete i berörda branscher samt att få in alla företag på rätt spår så att de redovisar korrekt i

skattedeklarationerna. Denne tillägger att kontantbranschen är riskabel och att effekten som eftersträvas med kontrollen därför är att omvandla svarta löner till vita.

4.2.2 Urval av företag till kontroll

Respondent A redogör för att urvalet för de som blir kontrollerade sker på olika sätt. Hur kontrollerna ska ske och vilka som ska kontrolleras styrs alltmer från centralt håll. Skatteverket kan exempelvis kontrollera genom skrivbordsgranskning, revision och ibland bedrivs projekt inom ett visst område. Vid ett sådant projekt är grundurvalet företag som tillhör den specifika branschen. Respondent A påpekar att företag även väljs ut genom slumpurval och att en slumpträff på deklARATIONEN kan ge en signal om att någon form av kontroll ska genomföras. Vissa uppgifter som kommer fram i och med personalligarbesöken kan leda till att Skatteverket går vidare och gör en utredning. Både respondent A och B berättar att anmälningar från olika håll kan vara en signal för att en kontroll i någon form ska utföras. Respondent C berättar att de får in väldigt många tips från såväl restaurangpersonal som allmänheten. Det kan exempelvis vara en person som besökt en restaurang och inte fått något kvitto, som sedan tipsar Skatteverket om att alla intäkter kanske inte redovisas. Det händer även att någon ur personalen hör av sig efter att personalliggarkontrollen har utförts och tipsar Skatteverket om att en ny kontroll bör ske vid en annan tidpunkt.

Både respondent B och C berättar att 80 procent av alla restauranger och frisörer i landet granskades under föregående år, vilket innebar att Skatteverket i stort sett besökte alla som de kunde hitta. Skatteverket hade tillgång till en lista på alla kodade restauranger och frisörer, men de saknade i vissa fall den adress där verksamheten bedrevs. Respondent B berättar att restaurangerna ofta bär ett annat namn än själva aktiebolaget som står bakom den specifika restaurangen. Dessa uppgifter saknade Skatteverket vid starten av personalligarprojektet. Vilka som stod bakom de största restaurangerna fanns det dock vetskap om och där kunde det göras ett urval, tillägger samma respondent. Respondent B påpekar att de maskinella urvalen inte används i någon högre utsträckning i år utan att de först och främst kontrollerar företag där felaktigheter upptäcktes under föregående års kontroller. Det kan vara företag som hade dåliga rutiner och företag som brast i ifyllandet av personalliggaren. Kontroller sker dock av sådana företag som skött sig också, påpekar respondent B. Idag byter restauranger ägare mycket oftare jämfört med förr i tiden och denne respondent förklarar att Skatteverket har ett nära samarbete med kommuner och alkoholhandläggare, vilket resulterar i att de får information om ägarbyten. När Skatteverket får reda på ett ägarbyte kan det vara läge att kontrollera vilka rutiner företaget har samt om de klarar av att sköta personalliggaren.

Respondent C berättar att 30 000 personalliggarkontroller genomfördes i hela landet under föregående år. Denne menar att det var mycket viktigt att de kontrollerade det höga antalet eftersom personalen ifrågasatte om Skatteverket inte besökte dem. Under 2008 har antalet kontroller som ska utföras halverats. Frisörer kommer inte kontrolleras i lika hög grad i år eftersom de enligt föregående års kontroller skötte personalliggaren mycket bra i jämförelse med restaurangerna. Därför är kontrollen det här året mer inriktad på restauranger, caféer och liknande, säger respondent C. Denne tror att ägarna och personalen på restaurangerna kommer skärpa till sig eftersom de kan vänta sig ett besök av Skatteverket även i år.

Respondent D berättar att det krävs en hel del arbete för att få fram objekt att göra personalliggarkontroll på. Utöver den lista med restauranger och frisörer som de har tillgång

till genom Skatteverkets system tar de även hjälp av kommunernas hemsidor, telefonkatalogen samt de olika sökmotorer som finns tillgängliga på nätet.

Respondent E berättar att Skatteverket väljer ut vilka företag som ska kontrolleras på olika sätt. Denne berättar att kontrollanterna i de allra flesta fall upprättade en förrättningsanalys innan de besökte ett företag för första gången. En förrättningsanalys beskriver den viktigaste informationen om företaget och ägaren som kontrollanterna bör känna till. De allra flesta företag inom de berörda branscherna har blivit kontrollerade minst en gång medan andra har blivit det ett flertal gånger, påpekar respondent E. Samma respondent berättar att de under det första året inte valde ut företag för att de såg skumma ut, men att det i år är ett annat kvalitetstänkande. Det är färre personer som arbetar med personalliggarprojektet i år och därför riktar de in sig mer på återbesök.

4.2.3 Hur misstanke om svartarbete uppstår

Respondent A berättar att misstanke om att svartarbete förekommer kan uppstå genom att anmälningar av olika slag inkommer till Skatteverket. Det kan också uppstå genom observationer vid personliggarbesök eller andra utredningar samt genom att konstiga fakturor upptäcks hos något företag som handlar med exempelvis en restaurang. Skatteverket kan även upptäcka något vid en skrivbordsgranskning eller genom att räkna nyckeltal. Respondent A tillägger att *”utredningar kring svartarbete tillhör inte de lättaste kontrollerna eftersom det sker vid sidan av och då saknas det oftast tydliga spår”*.

Respondent B förklarar att en deklaration som ser märklig ut träffas med hjälp av datasystemen av ett antal frågor. En signal om att en specifik deklaration ska bli granskad kan till exempel uppkomma på grund av att de redovisade lönerna är låga i jämförelse med omsättningen. Enligt denne respondent har det länge varit känt att restauranger redovisat mycket låga intäkter och löner. Respondent B är förvånad över hur många restauranger som inte har några anställda samt över hur låga löner som många restauranger med anställda redovisar. Respondenten tycker att det är märkligt eftersom restauranger är arbetskraftsintensiva verksamheter. Ibland besöker kontrollanter enskilda firmor som inte är registrerade som arbetsgivare trots att ägaren innehar flera restauranger. Respondent B menar att det är svårt att driva flera restauranger utan några anställda samtidigt och att misstanke om svartarbete därför kan uppstå.

Respondent D berättar att om personalen inte är antecknad i liggaren blir denne misstänksam och undrar om allt verkligen står rätt till. Det kan göras en efterforskning där de jämför personerna som är antecknade i liggaren med dem som har observerats vid tidigare besök. Skatteverket får in många anonyma anmälningar och om en restaurang med hyfsad omsättning inte är arbetsgivarregistrerad verkar det högst osannolikt, menar respondent E.

4.2.4 Företagens möjligheter att hitta kryphål i systemet

Respondent A anser att den bransch företaget tillhör och den etik som finns i verksamheten påverkar företagens möjligheter att hitta kryphål. Det kan även finnas luckor i lagstiftningen som gör det möjligt att utnyttja någonting utan att man bryter mot lagen. Respondent A menar att även det är ett sorts kryphål.

Respondent B framhäver att om ett företag inte vill redovisa, betala skatt eller följa regelverken kan ingen tvinga dem. På något sätt måste Skatteverket få företagen att förstå att

det är bättre att följa reglerna än att inte göra det, menar respondent B. Denne respondent tycker att företagens möjligheter att hitta kryphål har minskat eftersom kontrollanterna nu vet att företagen behöver ett visst antal personer för att driva verksamheten. Det har absolut försvårats att smita undan, men respondent B framhåller att *”vill man inte redovisa några löner så gör man inte det”*. Skatteverkets kontrollsystem bygger på att alla vill göra rätt för sig och respondent B berättar att undersökningar visar att svensken gärna betalar skatt men då ska alla andra också göra det. Respondent B menar att Skatteverket inte kan kontrollera bort allt utan de får hoppas på att människor är solidariska.

Respondent C påstår att restauranger ofta kommer i kontakt med svarta pengar vid en rad olika tillfällen. Vissa kommer redan vid köpet av restaurangen i kontakt med svarta pengar och när köparen ska köpa kassaregister kan installatören visa olika funktioner som är till användning vid fusk. Vid anställningen av personal kan sedan vissa ur personalen vilja ha en del av lönen svart. Enligt respondent C kan ett kryphål vara att personalen inte skriver in att de har jobbat förrän dagen efter. Denne tycker dock att kontrollanterna blivit mer rutinerade på att upptäcka fusk med tider. Kontrollanterna får ofta upp ögonen för att allt inte står rätt till om en person bara har jobbat några timmar de flesta andra dagar förutom den dagen då kontrollbesöket ägde rum.

Respondent D framhåller att det finns människor som alltid vill utnyttja kryphål i systemet men samtidigt tror denne att kontrollanterna har blivit ganska duktiga på att upptäcka om en personalliggare är manipulerad eller inte.

Respondent E påpekar att *”bara för att ett företag har fört personalliggaren snyggt betyder inte det att uppgifterna är korrekta”*. Om en person är inskriven och företaget inte får besök av en kontrollant den dagen kan personen skriva ut sig vid en tidigare tid istället för det klockslag då denne egentligen slutade jobba, säger respondent E. Det kan Skatteverket aldrig veta och kontrollanterna bör därför vara konsekventa med att påföra avgifter. Ibland krävs det att kontrollanterna besöker samma restaurang flera gånger vid olika tidpunkter för att kunna bevisa att restaurangen inte kan klara sig på exempelvis två anställda.

4.3 Krav på personalliggare

4.3.1 Påverkan på Skatteverkets arbete

Respondent A förklarar att personalliggarkonjektet har inneburit en stor förändring vad gäller arbetstiderna eftersom kontrollerna oftast utförs på kvällar och helger. Kontrollerna utförs alltid av minst två personer.

Respondent D berättar att Skatteverket jobbar på ett nytt sätt till följd av införandet av krav på personalliggare och respondent E nämner att Skatteverket måste avsätta personal till att arbeta med projektet. Respondent D berättar att det krävs mycket planering eftersom det är långa resor. Denne respondent förklarar att när kontrollanterna väl är på plats iakttas de personer som arbetar och sedan stäms uppgifterna av mot personalliggaren. Respondent D berättar att kontrollanter ibland besöker en restaurang utan att ge sig tillkänna och räknar hur många det är som arbetar vid den tidpunkten. Samma restaurang besöks sedan någon dag efter för en personalliggarkontroll. Uppgifterna i personalliggaren kan sedan jämföras med vad kontrollanterna observerat vid det tidigare besöket. Respondent D påpekar att eftersom kontrollanten är på bortaplan och kliver in på företagets hemmaplan är det viktigt att denne visar respekt och ödmjukhet.

Respondent C påpekar att projektgruppen som jobbar med personalliggarkontroller har åstadkommit oerhört mycket. Ökningen av företagens redovisade löner, arbetsgivaravgifter och moms m.m. är så stor att den har uppmärksammats av både regeringen och riksdagen.

Respondent C framhåller att *”personalliggarprojektet är förmodligen det mest lyckosamma projektet som genomförts”*. Genom att Skatteverket genomför förbättringar inom organisationen, till exempel elektroniska deklARATIONER som genererar mindre arbete, kan de resurserna istället användas till personalliggarkontrollerna, berättar respondent B.

Alla respondenterna nämner att Skatteverket inför ikraftträdandet skickade ut tydlig information i flera omgångar till de företag som var kodade som restauranger eller frisörer. Företagen har även möjlighet att ringa Skatteverkets växel för att ställa frågor och få information. När kontrollen är utförd lämnar kontrollanterna ett kvitto där kontrollanternas direktnummer framgår. Respondent C nämner att de första månaderna efter införandet var så kallade *”fria månader”* i dennes region. Kontrollanterna kollade om företagen hade en personalliggare och delade ut en om det behövdes. För att företagen skulle få tid att anpassa sig påförde de därmed inga avgifter under den perioden.

4.3.2 Företagens reaktioner

Samtliga respondenter är eniga om att reaktionerna från företagen i det stora hela har varit mycket positiva. Respondent C nämner att det är många verksamheter som är positiva på grund av att konkurrensen blir sundare i och med kravet på personalliggare. Respondent B berättar att det händer att personalen kommer fram och tackar för att Skatteverket kommer och kontrollerar eftersom de i och med lagen äntligen har fått en vit lön.

Det negativa som respondent A har hört är att företagen ibland kan känna att de oanmälda besöken stör verksamheten. Som kontrollanter bör de utföra besöken när det är som mest befogat och det är ju oftast när det är som mest stressigt, exempelvis vid lunchtid. Enligt respondent A är det också då som de ofta träffar mest rätt med kontrollbesöken.

Respondent D tycker att företagen är mycket positiva till kravet på personalliggare, men påpekar att i vissa fall kan ägarna bli uppretade och tycka att det är onödigt när de väl blir utsatta för kontroll. Respondent C berättar att vissa mindre företag kan tycka att det är svårt att motivera sin personal till att skriva in sig i personalliggaren. Respondent E nämner att det finns vissa restauranger som inte anser att de borde bli kontrollerade utan att kontrollanterna i stället ska gå tvärs över gatan och kontrollera den konkurrerande restaurangen. Respondent E uppfattar det som att *”företagarna brukar anse att det är bra att kontrollerna görs så länge som de inte görs mot dem själva”*.

Respondent A och respondent C berättar att när företag blir påförda kontrollavgiften kan det i vissa fall leda till upprörda känslor, speciellt om det är ett litet café eller en korvkiosk. Respondent A har hört att av de kontrollbesöken som genomfördes under 2007 påfördes kontrollavgift i 12 procent av fallen.

4.3.3 Positiva och negativa effekter

Samtliga respondenter berättar att de redovisade lönerna har ökat markant efter ikraftträdandet av lagen. Projektet har medfört att 4000 svarta jobb omvandlades till vita under föregående år, berättar respondent A. Denne respondent berättar att kontrollanterna vid personalliggarbesöken även får lov att göra en begränsad revision. På det sättet tycker respondent A att underlaget för att göra en fullständig revision har förbättrats. Vid

personalligarbesöket kan kontrollanterna notera uppgifter som kan vara till stor nytta om det sedan görs en revision och respondent A anser därför att kontrollen har effektiviserats. Både respondent A, B och E framhåller den preventiva effekten. Att Skatteverket kan dyka upp när som helst sätter press på företagen och det leder till att de sköter liggaren på ett korrekt sätt. Genom att de inte behöver besöka alla företag för att uppnå en bra effekt blir skattekontrollen effektivare. Det leder även till att redovisningen av löner blir mer korrekt från början, anser respondent A.

Respondent B klargör att såväl de redovisade lönerna som momsens har ökat och förklarar att företagen inte betalar svarta löner med vita pengar och vice versa. Om det redovisas mer löner får det en positiv effekt på intäktredovisningen, vilket i sin tur leder till att momsens ökar. Respondent B framhåller att det har inkommit mer skatt efter införandet och respondent C påstår att många oseriösa företag har blivit seriösa.

Respondent C anser även att Skatteverket har blivit duktigare på att granska hur mycket löner som redovisas, hur många anställda företaget har samt hur många arbetstimmar som utförs. Om Skatteverket ser något som ser konstigt ut ställer de frågor till företaget och när detta sker berättar respondent C att många av verksamheterna bestämmer sig för att lägga ner rörelsen. Samma respondent förklarar att vissa personer jobbar svart på grund av att de får olika typer av bidrag. Denne tror därför att kravet på personalliggare har bidragit till att mindre pengar betalas ut av Försäkringskassan och andra myndigheter jämfört med tidigare. Respondent C anser att personalliggarkontrollen är den mest effektiva kontroll de kan använda sig av.

Respondent D menar att de positiva effekterna innefattar att företagen redovisar rätt i högre utsträckning. Företagen uppger högre löner samt redovisar rätt i skattedeklarationen och denne tror även att det har effekt på inkomsttaxeringen. Respondent D anser att kontrollen har blivit effektivare samt att det har blivit lättare att upptäcka fusket. Att många svarta löner har omvandlats till vita är ett tecken på att skattekontrollen har effektiviserats, enligt respondent D.

Respondent E tycker att företagen har blivit bättre på att fylla i personalliggaren och tror att det kan bero på att företagen har uppmärksammat att Skatteverket har varit hårda med avgifterna. Samma respondent nämner att det finns statistik på att företagen efter införandet av kravet på personalliggaren självmant har höjt sin skattedeklaration. Respondent E anser dessutom att tiden från upptäckt av fel till åtgärd är mycket kortare nu.

Respondent A berättar att kontrollavgiften i vissa fall kan uppfattas som hög. Att få betala 2 000 kronor för varje person som ej är antecknad i liggaren och sedan ytterligare 10 000 kronor om liggaren var dåligt ifyllt kan kännas mycket hårt för vissa företag. En annan negativ effekt som respondent A nämner och som alltid uppstår när en ny lag träder i kraft är att det uppstår tolkningsproblem. Det är många fall som går till domstol och som sedan prövas i länsrätten och kammarrätten. I dessa fall får praxis utvisa vad som är rätt tolkning av lagtexten.

En negativ effekt som respondent B nämner är att företagarna ibland kan känna att Skatteverket besöker dem lite väl ofta. Personalen har kommit med många olika förklaringar till varför de inte var inskrivna i personalliggaren vid tillfället för kontrollbesöket. Vid besöken har inte många subjektiva åsikter lagts in utan Skatteverket har följt vad som står i lagen. Respondent B tillägger att Skatteverket bör vara mycket försiktiga när de får en möjlighet att göra oanmälda kontrollbesök eftersom Skatteverket inte är vana vid det i någon större utsträckning.

Varken respondent C eller D har lagt märke till många negativa effekter. En negativ effekt som respondent D nämner är att företagarna kan tycka att kontrollanternas besök kommer vid fel tillfälle. Kontrollanternas försök att välja bra tillfällen men de måste även vara noga med att besöken är oförutsägbara. Respondent E håller med om att det kan finnas många som tycker att tillfället när Skatteverket kommer kan vara lite olägligt.

4.3.4 Respondenternas inställning till lagen

Samtliga respondenter är helt överens om att svartarbetet har minskat genom införandet av kravet på personalliggare.

Respondent A anser att personalliggaren är ett mycket kraftfullt kontrollinstrument. Genom de oanmälda besöken får kontrollanternas insyn i verksamheten och de får tillfälle att identifiera såväl personalen som ägaren. Även respondent B tar upp hur betydande det är att kunna identifiera ägaren. Respondent A tror att företagen har fått respekt för kontrollinstrumentet och att de därmed inser att de måste sköta personalliggaren för att undvika att drabbas av avgift. Respondent A anser att lagen är mycket bra eftersom det är en kontrollform som innebär att kontrollanternas besök kommer direkt in i företagets vardag och att det därför inte är något som kan vara manipulerat. Tanken med lagen var att den skulle utgöras av enkla regler och inte vara för byråkratisk, berättar respondent A. Lagen ger Skatteverket en möjlighet att göra snabba besök.

Respondent B har saknat att kunna göra oanmälda besök. I ungefär tio år har Skatteverket genom lag om torg- och marknadshandel haft den möjligheten och respondent B anser att det har fungerat väldigt bra.

Respondent A och C anser att det effektivaste medlet för att få bort skattefusk är att vara ute och visa sig för företagen genom oanmälda kontrollbesök.

4.4 Tankar och förslag om förbättring

Samtliga respondenter nämner att lag om kassaregister kommer att införas den 1 januari 2010. De anser att kravet på certifierade kassaregister är en stor möjlighet för att effektivisera skattekontrollen. Respondent A säger att *”lag om personalliggare är ett kraftfullt instrument mot identifiering av arbetskraften och lag om kassaregister är ett lika kraftfullt instrument riktat mot företagets intäkter”*.

Respondent A slår fast att alla företag inte blir kontrollerade eftersom det inte finns resurser till det och betonar att Skatteverket därför måste jobba på två fronter. Enligt denne respondent krävs det en bra kontroll i kombination med bra service. Kontrollen ska vara effektiv, men den ska inte drivas för långt heller eftersom det då krävs för stora resurser. Respondent A tycker att det är viktigt att utbilda näringsidkarna genom information och besök. *”Kontroll och service är därför två lika viktiga delar”*, säger respondent A. I övrigt tycker respondent A att de kan ha en effektivare samverkan med kommuner i kontrollen. Enligt denne är det enda hindret mot att effektivisera skattekontrollen att det höga antalet kontrollbesök som Skatteverket ska göra kan leda till resursproblem. Vid besöken gör kontrollanternas många iakttagelser och det kan därför uppstå problem vid omhändertagandet av alla uppgifter.

Respondent A tillägger att det är viktigt att Skatteverket jobbar på ett korrekt sätt med en lagstiftning som ger rätt till att göra oanmälda besök. Kontrollanternas ska inte göra mer än vad lagstiftningen ger rätt till och de måste iaktta formalia kring det, påpekar denne. *”Det är viktigt att kontrollanternas vet vad de gör när de utför kontrollerna”*, säger respondent A. Samma respondent betonar hur viktigt det är att kontrollanternas har en bra attityd vid besöken.

De måste ha en öppen attityd och kunna prata med människor annars kan det snabbt skära sig mellan kontrollanten och företaget. Det är därför mycket viktigt att känna av situationen, påpekar respondent A. Respondent A tycker att det är svårt att säga om något kan förbättras i det här tidiga skedet. För att kunna utveckla och förbättra personalliggaren som kontrollinstrument gäller det enligt denne att granska vad Skatteverket gjort och utvärdera insatserna. ”*Det är viktigt att se på vilka problem som uppstått och att få materiellt olösta frågor besvarade*”, säger respondent A. Samma respondent berättar att det finns frågor som ligger i rättsinstanserna som ska besvaras så småningom, t.ex. om det är rätt att påföra en avgift eller ej i vissa fall. Denne menar att det är viktigt att praxis blir klarare och att de frågor som finns blir besvarade. Eftersom samma företag delvis kommer att beröras av både kravet på personalliggare och kassaregister betonar respondenten att det är viktigt att hitta en samverkansform mellan de båda kontrollformerna.

Respondent A tycker att kontrollavgiften ligger på en bra nivå, men påpekar att lite justeringar skulle kunna göras på den högre avgiften på 10 000 kr eftersom den kan slå hårt mot vissa små verksamheter. Samma respondent berättar att det i rättspraxis finns några fall där en liten verksamhet har fått avgiften jämkad eftersom det ansågs att verksamheten inte kunde belastas med en så hög avgift. Respondent A framhåller att det dock är viktigt att beloppet förblir någorlunda avskräckande.

Enligt respondent B krävs det uppföljningar utav personalliggares besöken för att effektivisera skattekontrollen ytterligare. Idag vet Skatteverket vart företagen finns och de vet hur många personer som var verksamma vid tidigare besök. Respondent B berättar att kontrollanterna därför kan påstå att det är rimligt att löneredovisningen ligger på en viss nivå. Enligt respondent B bör personalliggarkontrollerna kunna följas upp bättre. Det är viktigt att granska att det som antecknas i personalliggaren verkligen redovisas. Samma respondent tycker även att de borde lägga mer resurser på uppföljningar av restauranger som även fortsättningsvis redovisar mycket låga löner. Mängden resurser som de har tillgång till i dagsläget kan dock komma att utgöra ett hinder för det, enligt respondent B. Samma respondent förklarar att de ska försöka använda den kontrollform som är mest lämplig för de olika bolagen och dessutom den mest kostnadseffektiva kontrollformen. För att de ska göra en revision, vilket kostar mycket pengar, krävs det därför att bolaget är värt att göra revision på.

Enligt respondent B går det att förbättra nuvarande lagstiftning. Ett sätt som denne föreslår är att företagen även skulle kunna redovisa till vilka lönerna har betalats ut i samband med att de redovisar löneutbetalningarna varje månad. Idag kan de inte veta vem som har fått lönen förrän i januari året efter, säger respondent B. En person som har jobbat under föregående år fick sin kontrolluppgift i januari 2008, där det framgår hur mycket sammanlagd lön personen har erhållit från arbetsgivaren under år 2007. Om företaget redan löpande under året hade redovisat de uppgifterna på samma skattedeklaration som de redovisar arbetsgivaravgifter och innehållen skatt på, menar denne respondent att de hade legat närmare pengarna. Vid ett kontrollbesök hos ett företag skulle de då kunna observera att en viss person jobbar på restaurangen och sedan jämföra det med de utbetalda lönerna. Denne tycker att det är ett ganska enkelt sätt att göra en förbättring på. Att skicka in de uppgifterna till Skatteverket skulle inte innebära några större problem för arbetsgivaren. Respondent B påpekar dock att det naturligtvis kan bli lite extra pappersarbete för småföretag.

Respondent C nämner att det är mycket diskussion om att genomsnittshastigheten på revisioner ska minskas. Denne respondent påpekar dock att de revisioner som tar minst tid att genomföra ofta är de som innehåller minst fel. Enligt denne respondent bör det istället satsas mer på tidskrävande revisioner. Respondent C nämner att det kommer in många tips från allmänheten som enligt denne skulle kunna tas om hand på ett bättre sätt. Som det är idag kan

vissa tips bara bli liggandes. Både respondent B och C tycker att kontrollavgiften ligger på en bra nivå men förstår samtidigt att det kan kännas hårt för vissa små verksamheter.

Respondent C tycker att det är underligt att kravet på personalliggare endast ska omfatta företag i vissa branscher. Denne tycker att lagen skulle kunna förbättras genom en skyldighet att föra personalliggare inom alla branscher.

Respondent D berättar att de gör besök hos nystartade företag och informerar dem om hur olika regler fungerar. På det sättet försöker de förebygga skattefusk och denne menar att det är viktigt att få in alla på rätt spår från start. Respondent D tillägger att *”man får aldrig slå sig till ro och anse att allt är bra”*. Det är viktigt att de hela tiden strävar efter att göra det bättre.

Respondent D har ingen idé om förbättring av den nuvarande lagstiftningen, men denne tycker att det är mycket intressant att se hur rättspraxis utvecklar sig. Enligt respondent D är det ganska många avgöranden som går till domstol.

Respondent E tycker att kontrollavgiften ligger på en rimlig nivå. Denne berättar att för exempelvis en liten korvkiosk kan avgiften drabba ägaren hårt men att de samtidigt stöter på restauranger som struntar i att de blir påförda en avgift. Samma respondent slår fast att personalliggarkontrollen är mycket effektiv. Enligt respondent E betalar företagen svarta löner med svarta intäkter och därför krävs det även att de kontrollerar intäktssidan för att kunna effektivisera kontrollen. Samma respondent påpekar dock att *”risken är att ju mer som bakas in i kontrollen desto mer komplicerat blir det”*.

4.4.1 Tillämpning av krav på personalliggare i andra branscher

Respondent A nämner att det har varit tal om att införa krav på personalliggare i bygg- städ- och taxibranschen. Samma respondent påpekar att byggbranschen är den bransch som i första hand nämns och att åtgärder redan är på gång där, vilket denne ser positivt på. Även respondent B, C och D anser att det vore bra med ett krav på personalliggare inom byggbranschen, men respondent C påpekar att inget beslut är taget. Byggbranschen själva har ett stort intresse av att en sådan lagstiftning ska komma till stånd och är mycket positiva till det enligt både respondent A och C.

Respondent B och E skulle även kunna tänka sig ett krav på personalliggare inom hela kontantbranschen. Alla affärer skulle kunna omfattas av lagstiftningen, tillägger respondent B. Respondent C berättar att tvätteribranschen själva vill omfattas av lagen och trots att det kanske inte förekommer så mycket svartarbete där är det enkelt att ändra lagen till att omfatta även den branschen. Enligt respondent C förekommer det mycket skattefusk inom både städ- och servicebranschen. Denne tycker inte att kravet på personalliggare ska riktas mot vissa branscher utan att det borde finnas en generell lag.

Respondent B menar att kravet på personalliggare skulle behövas i fler branscher än de som omfattas för tillfället, vilket både respondent A och respondent C håller med om.

5. ANALYS

I detta kapitel analyserar vi det empiriska material som samlades in genom intervjuerna. Den teori som vi presenterade tidigare tillämpas och kopplas samman med empirin. Kapitlet struktureras efter de delområden som lyftes fram i vår utvärdering av teorin.

5.1 Krav på personalliggare

5.1.1 Omfattning

Enligt lag (2006:575) om särskild skattekontroll i vissa branscher har företagare inom restaurang- och frisörbranschen en skyldighet att föra personalliggare. Till begreppet restaurang räknas även kafé, gatukök, personalmatsal, catering, pizzabutik och annat liknande avhämtningsställe. (SFS 2006:575)

Samtliga respondenter är överens om att kravet på personalliggare skulle behövas i fler branscher än de som omfattas av lagen idag. Respondenterna nämner att bygg-, städ- och taxibranschen är branscher som det varit tal om att införa krav på personalliggare. Samtliga respondenter tycker att det vore bra med ett krav på personalliggare inom byggbranschen. Flera respondenter påpekar att även byggbranschen själva är mycket positivt inställda och har ett stort intresse av att en sådan lagstiftning ska komma till stånd. En av respondenterna tycker att borde finnas en generell lag om personalliggare istället för nuvarande lag som riktas mot vissa branscher. Två andra respondenter nämner att det vore bra med ett krav på personalliggare inom hela kontantbranschen.

5.1.1 Oanmälda kontrollbesök

Skatteverket har rätt att företa oanmälda kontrollbesök i verksamhetslokalen och i samband med besöket får en oanmäld begränsad revision utföras. Kontrollbesöket ska genomföras så att näringsidkaren inte drabbas av större kostnad eller olägenhet än nödvändigt. (SFS 2006:575) Samtliga respondenter är mycket positivt inställda till rättigheten att göra oanmälda besök. Enligt Vedung (1994) är det mycket viktigt att även ta hänsyn till bieffekterna vid en utvärdering av en offentlig insats. En av respondenterna påpekade att företagen ibland kan känna att de oanmälda besöken stör verksamheten. Denne berättar att de som kontrollanter måste utföra besöken när det är som mest befogat och att det oftast är när det är som mest stressigt, exempelvis vid lunchtid.

För att de skattskyldiga ska uppleva en ökad risk för upptäckt är det enligt RSV (2002) viktigt att kontrollen är synlig och oförutsägbar. En respondent betonar att det är viktigt att de jobbar på ett korrekt sätt med en lagstiftning som ger rätt till att göra oanmälda besök. De ska inte göra mer än vad lagstiftningen ger rätt till och de måste iaktta formalia kring det, påpekar denne. Det är viktigt att kontrollanterna vet vad de gör när de utför kontrollerna. Samma respondent framhåller att kontrollanterna måste ha en bra och öppen attityd vid besöket. Det är viktigt att känna av situationen annars kan det snabbt skära sig mellan kontrollanten och

företaget. En annan respondent påpekar att det är viktigt att kontrollanten visar respekt och ödmjukhet vid kontrollbesöket. En respondent tillägger att Skatteverket måste vara mycket försiktiga när de får en sådan här möjlighet att gå ut anonymt eftersom det inte är något som de är vana vid i någon högre utsträckning.

5.1.2 Kontrollavgift

Skatteverket har rätt att ta ut en kontrollavgift om näringsidkaren exempelvis inte för en personalliggare eller om den är så bristfällig att den inte kan ligga till grund för kontroll. Kontrollavgiften uppgår till 10 000 kr och därutöver får Skatteverket ta ut en avgift på 2 000 kr för varje person som inte är antecknad i personalliggaren vid tidpunkten för kontrollbesöket. (SFS 2006:575) Samtliga respondenter tycker att kontrollavgiften ligger på en rimlig nivå, men medger att den i vissa fall kan uppfattas som hög. En av respondenterna tycker att den högre avgiften på 10 000 kr skulle kunna justeras något eftersom den kan slå hårt på vissa små verksamheter. Denne betonar att det dock är viktigt att beloppet är någorlunda avskräckande. En annan respondent tillägger att kontrollavgiften kan drabba ägaren av exempelvis en korvkiosk hårt men att de samtidigt stöter på restauranger som struntar i att de blir påförda avgift.

Näringsidkaren kan befrias från hela eller delar av kontrollavgiften om överträdelsen är ursäktlig eller om andra särskilda skäl föreligger (SFS 2006:575). En respondent berättar att det i rättspraxis finns några fall där en liten verksamhet har fått kontrollavgiften jämkad därför att det ansågs att verksamheten inte kunde belastas med en så hög avgift. Samma respondent påpekar att det är viktigt att praxis blir klarare och nämner att det ligger flera fall i rättsinstanserna som berör frågan om det i vissa fall är rätt att påföra avgift eller ej. Denne berättar att av de 30 000 kontrollbesöken som genomfördes under 2007 påfördes kontrollavgift i 12 procent av fallen. En av respondenterna berättar att de får höra väldigt många olika förklaringar till varför personalen inte är inskrivna i personalliggaren vid tidpunkten för kontrollbesöket. Kontrollanterna har lyssnat på förklaringarna men ändå strikt följt vad som står i lagen. En annan av respondenterna upplever att företagen blir bättre och bättre på att fylla i personalliggaren. Denne tror att det beror på att företagen har uppmärksammat att Skatteverket varit hårda med att påföra avgift.

5.1.3 Effekter av införandet

Vid en utvärdering med hjälp av måluppfyllelsemodellen ska de uppställda målen för den nya lagen jämföras med resultaten (Vedung 1998). Vedung (1994) anser att det är självklart att offentliga insatser ger upphov till både förutsedda och oförutsedda bieffekter. För att kunna få en helhetsbild vid en utvärdering är det därför mycket viktigt att även klarlägga bieffekterna (Vedung 1994).

Det nya kravet på personalliggare har blivit en stor framgång och Skatteverket har konstaterat en kraftig ökning av inbetalade arbetsgivaravgifter och skatter (Skatteverket 2007a). Alla respondenter är helt överens om att svartarbetet har minskat genom införandet av kravet på personalliggare. En av respondenterna berättar att projektgruppen som har jobbat med personalliggarkontroller har åstadkommit oerhört mycket. Enligt denne respondent är ökningen av företagens redovisade löner, arbetsgivaravgifter samt moms så stor att det har uppmärksamats av både regeringen och riksdagen. De andra respondenterna håller med om att de redovisade lönerna har ökat markant efter ikraftträdandet av lagen och några av dem

framhåller att även den redovisade momsens har ökat. En respondent menar att de positiva effekterna består av att företagen uppger högre löner och redovisar rätt i högre utsträckning. Kravet på personalliggare beräknas ha medfört att cirka 4 000 tidigare svarta arbetstillfällen omvandlats till vita. Det är de mindre företagen som står för den främsta ökningen. (Skatteverket 2007a) En av respondenterna påstår att många oseriösa företag har blivit seriösa och att Skatteverket samtidigt blivit duktigare på att granska hur mycket löner som redovisas, hur många anställda företaget har samt hur många arbetstimmar som utförs.

Samtliga respondenter tycker att lagen har medfört väldigt få negativa effekter. En av respondenterna nämnde dock att kontrollavgiften i vissa fall kan uppfattas som hög och att det alltid uppstår tolkningsproblem vid ikraftträdandet av en ny lag. Många fall går till domstol och i dessa fall får praxis utvisa vad som är rätt tolkning av lagtexten. En annan av respondenterna nämner att företagarna ibland kan känna att Skatteverket besöker dem lite väl ofta. Två av respondenterna framhäver att en negativ effekt kan vara att företagarna tycker att kontrollanterna kommer vid fel tillfälle. Kontrollanterna försöker att välja bra tillfällen, men det är även viktigt att kontrollen är oförutsägbar. En annan respondent nämner att den enda negativa effekten som denne kan komma på är att vissa företagare kan bli upprörda och tycka att kontrollen är onödig när de själva blir utsatta för den.

5.2 Skattekontroll

5.2.1 Kontrollstrategi

Vid utformningen av Skatteverkets strategi för skattekontroll är visionen ”ett samhälle där alla vill göra rätt för sig” vägledande. De insatta åtgärderna ska syfta till att förebygga fel i så stor utsträckning som möjligt, rätta befintliga fel och försöka förhindra att fel uppstår igen. En del kontroller sker slumpmässigt medan andra kontrollobjekt utses utifrån en bedömning av allvarliga och stora fel och särskilda åtgärder inriktas även mot tidig kontroll av nya fel. (Skatteverket 2006) En av respondenterna påpekar att de maskinella urvalen inte används i någon högre utsträckning i år utan att de först och främst kontrollerar företag där felaktigheter upptäcktes under föregående års kontroller. Det kan vara företag som hade dåliga rutiner och företag som brast i ifyllandet av personalliggaren. De riktar främst in sig på återbesök men kontroller sker dock av sådana företag som har skött sig också.

Kontrollen har en avgörande betydelse för att stärka normerna i samhället. Det sker genom att avsiktliga felaktigheter åtgärdas och att det kommer till företagens kännedom. Skatteverket inriktar särskild kontroll mot vissa branscher där skatteundandragen bedöms vara mer utbredd. (Skatteverket 2006) En av respondenterna berättar att frisörerna inte kommer kontrolleras i lika hög grad i år eftersom de enligt föregående års kontroller skötte personalliggaren mycket bra i jämförelse med restaurangerna. Kontrollen det här året är därför mer inriktad mot restauranger, caféer och liknande. En annan respondent tillägger att det är färre som jobbar med personalliggarprojektet i år och det därför blir ett annat kvalitetstänkande.

5.2.2 Skattekontrollens effektivitet

Enligt Riksdagens revisorer (1997) kan kontrollen av de skattskyldigas deklARATIONER och andra uppgifter ske på olika sätt. Skatteverket använder sig av fyra olika kontrollmetoder, vilka är skrivbordskontroll, besök, revision samt särskilt form av besök. Valet av kontrollmetod styrs av det utredningsbehov som anses föreligga i det enskilda fallet. (Riksdagens revisorer 1997) En av respondenterna framhäver att lagen är mycket bra eftersom det är en kontrollform som innebär att kontrollanterna kommer direkt in i företagens vardag och att det därför inte är något som kan vara manipulerat.

Samtliga respondenter är eniga om att svartarbetet har minskat genom införandet av krav på personalliggare. En av respondenterna slår fast att personalliggaren är ett mycket kraftfullt kontrollinstrument. Denne tror att företagen har fått respekt för kontrollinstrumentet och att de därmed inser att de måste sköta personalliggaren för att undvika att drabbas av avgift. Genom de oanmälda besöken får kontrollanterna insyn i verksamheten och de får tillfälle att identifiera såväl personalen som ägaren. En av respondenterna berättar att han har saknat att kunna göra oanmälda kontrollbesök och en annan respondent menar att det enda sättet att minska skattefusket är att vara ute och visa sig mycket. Ytterligare två av respondenterna tycker att det effektivaste medlet för att få bort skattefusk är att vara ute och visa sig för företagen genom oanmälda kontrollbesök.

Skrivbordskontrollen och besök anses vara de kontrollformer som är minst resurskrävande medan revision är den mest resurskrävande formen, både för myndigheterna och för det reviderade företaget (Riksdagens revisorer 1997). Enligt Leidhammar (2001) är det viktigt att en revision endast utförs när en utredning av det specifika problemet inte kan granskas på ett alternativt sätt. En av respondenterna nämner att de ska försöka använda den kontrollform som är mest lämplig för de olika bolagen och dessutom den mest kostnadseffektiva kontrollformen. För att de ska göra en revision, vilket kostar mycket pengar, krävs det därför att bolaget är värt att göra revision på.

Vid personalliggarbesöken får kontrollanterna även lov att göra en begränsad revision (SFS 2006:575). Genom den möjligheten tycker en av respondenterna att underlaget för att göra en fullständig revision har förbättrats. Vid personalliggarbesöket kan kontrollanterna notera uppgifter som kan vara till stor nytta om det sedan görs en revision och denne tycker därför att kontrollen har effektiviserats.

Enligt Skatteverket (2007b) är målet med skattekontroll att uppnå både individualpreventiva och allmänpreventiva effekter. Att skattskyldiga företag uppfattar den preventiva effekten som låg får ofta till följd att förtroendet för Skatteverket minskar (Riksskatteverket 2002). Enligt RSV (2002) är det viktigt med en bra kontroll och att besluten som fattas är korrekta för att stärka de skattskyldigas förtroende för Skatteverket. Många respondenter lyfter fram den preventiva effekten. Att Skatteverket kan dyka upp när som helst sätter press på företagen och det leder till att de sköter liggaren på ett korrekt sätt. Genom att de inte behöver besöka alla företag för att uppnå en bra effekt blir skattekontrollen effektivare, anser en respondent. Samma respondent menar att det även leder till att redovisningen av löner blir mer korrekt från början. En annan respondent tillägger att det är många som kommer in självmant till Skatteverket och höjer sina skattedeklARATIONER.

Skatteverket (2007b) anser att det krävs en inriktning mot områden där det är känt att det finns allvarliga fel och problem för att kontrollen ska vara effektiv. En avsedd effekt med den nya lagen var att skattekontrollen skulle effektiveras (Prop. 2005/06:169). Enligt Vedung (1998) kan lagen utvärderas med hjälp av måluppfyllelsemodellen. Det gäller att jämföra de

uppställda målen med resultatet. Majoriteten av respondenterna tycker att skattekontrollen har effektiviserats i och med införandet av krav på personalliggare. En av respondenterna tycker att personalliggarkontrollen är den mest effektiva kontroll de kan använda sig av och en annan respondent tillägger att det har blivit lättare att upptäcka fusket. Denne tycker att ett tecken på att skattekontrollen har effektiviserats är att svarta arbetstillfällen har omvandlats till vita. En annan respondent framhåller att personalliggarkontrollen är mycket effektiv och att tiden från upptäckt av fel till åtgärd är mycket kortare nu.

5.2.3 Förbättring av skattekontrollen

Samtliga respondenter nämner att kravet på certifierade kassaregister, som kommer införas den 1 januari 2010, är en stor möjlighet att effektivisera skattekontrollen inom kontantbranschen. En respondent nämner att lag om kassaregister är ett lika kraftfullt instrument riktat mot företagets intäkter som personalliggaren är mot identifieringen av arbetskraften.

Skatteverket (2007b) menar att det krävs förståelse och kunskap om de bakomliggande faktorerna för att kunna motverka svartarbete. Att skattekontrollen skulle kunna rätta alla felaktigheter är dock omöjligt. Om kontrollen skulle vara inriktad på att rätta alla fel krävs en mycket omfattande sådan och därmed så kostsam att den inte skulle accepteras av medborgarna. (Riksskatteverket 2002) En av respondenterna slår fast att de måste jobba på två fronter eftersom det inte finns resurser till att kontrollera alla. Det krävs en bra kontroll i kombination med bra service. Enligt denne ska kontrollen vara effektiv, men den ska inte drivas för långt heller eftersom det då krävs för stora resurser. Att utbilda näringsidkarna genom information och besök är viktigt enligt denne respondent. I övrigt tycker denne att de kan ha en effektivare samverkan med kommuner i kontrollen. Det enda hindret mot att effektivisera skattekontrollen som respondenten kan se är att det kan bli resursproblem i och med det höga antalet besök vad gäller kassaregister- och personalliggarkontrollerna. Vid besöken gör kontrollanterna många iakttagelser och de får många uppgifter som i en del fall måste omhändertas i nästa utredningsfas. Det kan därför uppstå resursproblem vid omhändertagandet av alla uppgifter.

För att kunna utveckla och förbättra personalliggarkontrollerna gäller det enligt en respondent att utvärdera insatserna. Det är viktigt att granska vilka problem som uppstått och att få materiellt olösta frågor besvarade. Eftersom samma företag delvis kommer att beröras av såväl krav på personalliggare som krav på kassaregister är det viktigt att hitta en samverkansform mellan de båda kontrollformerna, påpekar denne respondent. En annan respondent tillägger att risken är att ju mer som bakas in i kontrollen desto mer komplicerat blir det.

En annan respondent menar att det krävs uppföljningar av personalliggargesöken för att effektivisera skattekontrollen ytterligare. De borde enligt denne kunna lägga mer resurser på att följa upp en restaurang som även fortsättningsvis redovisar mycket låga löner. Mängden resurser de har tillgång till just nu kan dock utgöra ett hinder för det, enligt denne respondent.

En annan respondent betonar att personalliggarkontrollerna absolut skulle kunna följas upp på ett bättre sätt och att det även går att förbättra nuvarande lagstiftning. Ett sätt som denne föreslår är att eftersom företaget varje månad redovisar vilka löner som har betalats ut skulle de även kunna redovisa till vilka lönerna har betalats ut. Vid ett kontrollbesök hos ett företag skulle de då kunna observera att en viss person jobbar på restaurangen och sedan jämföra det mot de utbetalda lönerna. Denne tycker därför att det är ett ganska enkelt sätt att göra en förbättring på.

En annan respondent anser att de borde satsa mer på de tidskrävande revisionerna för att få in mer pengar och hitta fel i större utsträckning. Denne tycker även att tips som kommer in till Skatteverket skulle kunna omhändertas på ett bättre sätt.

En av respondenterna framhåller att det är viktigt att få in alla på rätt spår direkt från start och att de alltid måste sträva efter att göra det bättre. Denne respondent tycker att det är mycket intressant att se hur rättspraxis utvecklar sig eftersom det enligt denne är ganska många avgöranden som går till domstol.

6. SLUTDISKUSSION

I detta kapitel dras slutsatser utifrån den föregående analysen. För att göra det möjligt att uppnå syftet med vår studie besvaras de frågor som ställdes upp inledningsvis. Kapitlet avslutas med förslag till vidare forskning.

6.1 Slutsatser

Syftet med vår studie var att utreda om utvalda respondenter från Skatteverket anser att skattekontrollen inom restaurang- och frisörbranschen har effektiviserats genom införandet av krav på personalliggare. Vi ville även undersöka om respondenterna har några åsikter om hur skattekontrollen kan förbättras för att i framtiden kunna motverka svartarbete i så hög grad som möjligt.

Genom intervjuer med fem respondenter som är kunniga inom ämnesområdet kan vi se en tendens till att skattekontrollen har effektiviserats genom införandet av krav på personalliggare. Samtliga respondenter är mycket positiva till kravet och de är övertygade om att svartarbetet har minskat. Inbetalda löner och arbetsgivaravgifter har ökat markant sedan införandet. Att Skatteverket har rätt att företa oanmälda kontrollbesök ökar möjligheterna för att upptäcka skattefusk. Under föregående år kontrollerades 80 procent av alla restauranger och frisörer och företagen bör därför uppleva en större risk för upptäckt än tidigare. Vetskapen om att kontrollanter från Skatteverket kan dyka upp när som helst sätter press på företagen. Något som tyder på att skattekontrollen har effektiviserats är att 4 000 svarta arbetstillfällen omvandlades till vita under föregående år samt att Skatteverket inte behöver besöka alla företag för att uppnå en bra effekt. Genom att kontrollanterna får göra en oanmäld begränsad revision i samband med kontrollbesöket har även underlaget för en fullständig revision förbättrats.

Alla respondenter tycker att personalliggaren är ett mycket effektivt kontrollinstrument. Lag om kassaregister, som kommer införas den 1 januari 2010, är en stor möjlighet för att kunna effektivisera skattekontrollen ytterligare inom kontantbranschen. I framtiden är det dessutom viktigt att hitta en bra samverkansform mellan kassaregister- och personalliggarkontrollen. För att effektivisera skattekontrollen ytterligare krävs det bättre uppföljningar av personalliggargesöken och de tips som kommer in till Skatteverket skulle kunna omhändertas på ett bättre sätt. En av respondenterna föreslår att det går att förbättra nuvarande lagstiftning på ett förhållandevis enkelt sätt genom att företagen ska redovisa till vilka lönerna har betalats ut i samband med att de redovisar löneutbetalningarna varje månad. En annan åsikt som framkom under intervjuerna är att det borde satsas mer på de tidskrävande revisionerna för att upptäcka fel i större utsträckning. Samtliga respondenter är överens om att kravet på personalliggare skulle behövas i fler branscher än de som omfattas av lagen idag. Respondenterna tycker att byggbranschen borde omfattas av kravet och flera av dem tycker även att kravet på personalliggare mycket väl kan tillämpas inom hela kontantbranschen.

Sammanfattningsvis kan vi genom vårt material se en tendens till att skattekontrollen har effektiviserats genom införandet av krav på personalliggare. Det går dock alltid att förbättra kontrollen och i vår studie framkommer många bra förslag från respondenterna. För att kontrollen ska vara effektiv är det viktigt att den även i framtiden är synlig och oförutsägbar.

6.2 Egna reflektioner

Vi tycker att krav på personalliggare är ett stort steg i rätt riktning för att kunna motverka svartarbete på ett effektivt sätt. Enligt vår bedömning har lagen skapat konkurrens på mer lika villkor inom restaurang- och frisörbranschen. Att Skatteverket får göra oanmälda besök direkt på arbetsplatserna förbättrar möjligheterna att upptäcka svartarbete avsevärt. Om underrättelse om besök istället skulle ske i förväg skulle Skatteverket förmodligen inte upptäcka något svartarbete överhuvudtaget. Svartarbete är ett utbrett problem inom många branscher och därför tycker vi att ett krav på personalliggare bör finnas i fler branscher. Självklart går det att förbättra skattekontrollen ytterligare och vi tycker att respondenterna hade många bra förslag. Det är dock viktigt att ha i åtanke att lagen är relativt ny och att alla effekter därför inte är synliga än.

6.3 Förslag till vidare forskning

I vår studie har vi valt att endast intervjua respondenter som är anställda av Skatteverket. Ett förslag till vidare forskning är att istället undersöka vilken inställning företag i berörda branscher har till kravet på personalliggare.

I och med att lag om särskild skattekontroll i vissa branscher är relativt ny vore det även intressant att göra en uppföljning av laginförandets positiva och negativa konsekvenser om några år.

Den 1 januari 2010 kommer lag om kassaregister att träda i kraft. Syftet med lagen är att försvåra för näringsidkarna att undanhålla intäkter för beskattning och att öka möjligheterna till en effektiv kontroll. Ett förslag till fortsatt forskning är därför att i framtiden göra en uppföljning av dess konsekvenser och granska om kravet på kassaregister har lett till en mer korrekt redovisning av intäkterna.

7. KÄLLFÖRTECKNING

- Alalehto, T. (1999). *Motiv eller tillfälle?: en studie om ekonomisk brottslighet i restaurangbranschen*. Stockholm: Atlas.
- Arbnor, I. & Bjerke, B. (1994). *Företagsekonomisk metodlära*. , 2nd edn Lund: Studentlitteratur.
- Bell, J. (2006). *Introduktion till forskningsmetodik*. , 4th edn Lund: Studentlitteratur.
- FAR SRS (2007). Minskat antal svartjobb hos restauranger. *Balans*, (6-7).
- Halvorsen, K. (1992). *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Holme, I.M. & Solvang, B.K. (1997). *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*. , 2nd edn Lund: Studentlitteratur.
- Jacobsen, D.I. (2002). *Vad, hur och varför: om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen*. Lund: Studentlitteratur.
- Leidhammar, B. & Blomqvist Jigvall, E. (2001). *Skatterevision*. Stockholm: Ernst & Young.
- Lekvall, P. & Wahlbin, C. (2001). *Information för marknadsföringsbeslut*. , 4th edn Göteborg: IHM förl.
- Lundahl, U. & Skärvad, P. (1992). *Utredningsmetodik för samhällsvetare och ekonomer*. , 2nd edn Lund: Studentlitteratur.
- Patel, R. & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. , 3rd edn Lund: Studentlitteratur.
- Prop. 2005/06:169 (2005). *Effektivare skattekontroll m.m.* .
- Riksdagens revisorer (1997). *Resursförstärkning till skattemyndigheternas kontrollverksamhet*. (1997/98:6) Stockholm: Riksdagens revisorer.
- Riksrevisionsverket (1998a). *Svart arbete: arbetstagare och företagare. D. 3, Struktur*. Stockholm: Riksrevisionsverket.
- Riksrevisionsverket (1998b). *Svart arbete: arbetstagare och företagare. D. 4, Förslag*. Stockholm: Riksrevisionsverket.
- Riksskatteverket (2002). *Om tillämpningen av skattetillägg och skattekontrollens preventiva effekt*. (2002:14) Riksskatteverket.
- Riksskatteverket (1999). *Handledning i skatterevision. Revisionsmodellen*. Solna: Stockholm: Riksskatteverket, Skatteförvaltningen ; Allmänna förl.
- SFS 1998:514 (1998). *Lag om särskild skattekontroll av torg- och marknadshandel m.m.* .
- SFS 2006:575 (2006). *Lag om särskild skattekontroll i vissa branscher*.

SFS 2007:592 (2007). *Lag om kassaregister m.m.* .

Skatteverket (2008a). *Skatteföreläsningskarta för Sverige*. (2008:1) Skatteverket.

Skatteverket (2008b). Återrapportering enligt 2007 års regleringsbrev om erfarenheter av kontrollen av personalliggaren.

Skatteverket (2007a). *Lagen om personalliggare gör svarta jobb vita*.

Skatteverket (2007b). *Skatter i Sverige: Skattestatistik årsbok*. Skatteverket.

Skatteverket (2006). *Handledning för skatterevision. Revisionsmodellen.* , 2nd edn Stockholm: Skatteverket.

Skatteverket (2004). *Handledning för skatterevision: Reglerna kring revisionsverksamheten.* , 2nd edn Solna: Skatteverket.

SKVFS 2006:22 (2006). *Skatteverkets föreskrifter om personalliggare*. Skatteverket.

Trost, J. (1997). *Kvalitativa intervjuer.* , 2nd edn Lund: Studentlitteratur.

Vedung, E. (1998). *Utvärdering i politik och förvaltning.* , 2nd edn Lund: Studentlitteratur.

Vedung, E. (1994). *Utvärdering i offentliga sektorn : problem och lösningar*. Stockholm: Fritze.

BILAGA 1 – Lag (2006:575) om särskild skattekontroll i vissa branscher

Lagens tillämpningsområde

1§

I denna lag finns bestämmelser om särskild skattekontroll i vissa branscher.

2§

Bestämmelserna i denna lag tillämpas på näringsverksamhet som avser

- restaurang, varmed även avses pizzabutik och annat liknande avhämtningsställe, gatukök, kafé, personalmatsal, catering och centralkök, samt

- hårvård.

Näringsverksamhet som huvudsakligen avser annan verksamhet än sådan som anges i första stycket omfattas dock inte av denna lag.

Definitioner

3§

Termer och uttryck som används i denna lag har samma betydelse som i skattebetalningslagen (1997:483) om inte annat anges eller framgår av sammanhanget.

4§

Verksamhetslokal har samma betydelse som i lagen (1994:466) om särskilda tvångsåtgärder i beskattningsförfarandet.

Personalliggare

5§

I verksamheter som omfattas av denna lag skall en personalliggare föras. Skyldigheten att föra personalliggare omfattar dock inte enskild näringsverksamhet där endast näringsidkaren, dennes make eller barn under 16 år är verksamma. Motsvarande gäller för fåmansföretag eller fåmanshandelsbolag där endast företagsledaren, dennes make eller barn under 16 år är verksamma.

6§

Personalliggaren skall innehålla uppgifter om näringsidkarens namn och, om sådant nummer finns, personnummer, samordningsnummer eller organisationsnummer. Därutöver skall för varje verksamhetsdag antecknas

1. namn och, om sådant nummer finns, personnummer eller samordningsnummer på personer som är verksamma i näringsverksamheten, och
2. tidpunkten då respektive persons arbetspass påbörjas och avslutas.

Uppgifterna skall antecknas i omedelbar anslutning till att arbetspasset påbörjas respektive avslutas.

Uppgifterna i personalliggaren skall bevaras två år efter utgången av det kalenderår under vilket det för näringsverksamheten gällande beskattningsåret gått ut.

7§

Personalliggaren skall finnas tillgänglig för Skatteverket i verksamhetslokalen.

8§

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om personalliggarens form och hur den skall föras.

Kontrollbesök

9§

För att identifiera de personer som är verksamma i en näringsverksamhet får Skatteverket besluta om kontrollbesök i verksamhetslokalen. Verket får vid kontrollbesök begära att en person som utför eller kan antas utföra arbetsuppgifter i verksamheten styrker sin identitet. Uppgifterna får stämmas av mot personalliggaren.

Ett kontrollbesök får genomföras utan att den kontrollerade underrättas om det i förväg.

10§

Ett kontrollbesök skall genomföras så att det inte vållar näringsidkaren större kostnad eller olägenhet än nödvändigt.

Föreläggande

11§

Skatteverket får förelägga en näringsidkare att fullgöra sina skyldigheter enligt 5 § och att avhjälpa de brister som konstaterats vid ett kontrollbesök.

Kontrollavgift

12§

Skatteverket får ta ut en kontrollavgift av näringsidkare som omfattas av skyldigheter enligt denna lag om näringsidkaren

1. inte för en personalliggare,
2. för en personalliggare, men denna är så bristfällig att den inte kan ligga till grund för en kontroll,
3. inte bevarar uppgifterna i personalliggaren enligt 6 § tredje stycket, eller
4. inte håller personalliggaren tillgänglig vid ett kontrollbesök.

Kontrollavgiften är 10 000 kronor och tillfaller staten.

13§

Om det vid ett kontrollbesök påträffas personer som inte har antecknats enligt bestämmelserna i 6 §, får Skatteverket ta ut en kontrollavgift. Kontrollavgiften är 2 000 kronor för varje sådan person. Detta gäller även i de fall då kontrollavgift tas ut enligt 12, 14 eller 15 §.

14§

Om en kontrollavgift har tagits ut enligt 12 § och Skatteverket därefter har förelagt näringsidkaren att göra rättelse inom viss tid, får Skatteverket ta ut en ny avgift med 20 000 kronor om föreläggandet inte följs.

15§

Om en kontrollavgift har tagits ut enligt 12 § för en överträdelse och näringsidkaren därefter inom ett år gör sig skyldig till ytterligare en överträdelse, får avgift för den nya överträdelsen tas ut med 20 000 kronor.

16§

Om överträdelsen är ringa eller ursäktlig eller det annars finns särskilda skäl, får en näringsidkare helt eller delvis befrias från en kontrollavgift.

Första stycket skall beaktas även om något yrkande om befrielse inte har framställts.

17§

Kontrollavgift får inte tas ut för överträdelse som omfattas av vitesföreläggande enligt denna lag.

Vite

18§

Ett föreläggande enligt denna lag får förenas med vite om det finns anledning att anta att det annars inte följs.

Finns det anledning att anta att näringsidkaren eller, om denne är en juridisk person, ställföreträdare för näringsidkaren har begått en gärning som är straffbelagd eller kan leda till kontrollavgift eller skattetillägg, får näringsidkaren inte föreläggas vid vite att medverka i utredningen av en fråga som har samband med den misstänkta gärningen.

Förfarandet

19§

Beslut om kontrollbesök och föreläggande vid vite får inte överklagas.

Frågor om utdömande av vite prövas av den länsrätt som enligt 22 kap. 1 a-1 c §§ skattebetalningslagen (1997:483) är behörig att pröva ett överklagande.

Vid prövning av en fråga om utdömande av vite får även vitets lämplighet bedömas.

I fråga om kontrollavgift gäller skattebetalningslagens bestämmelser om debitering, betalning, överklagande och förfarandet i övrigt.

BILAGA 2 – Intervjuguide till respondenterna

Den 1 januari 2007 infördes lag om särskild skattekontroll i vissa branscher. Lagen innebär en skyldighet för företag inom restaurang- och kontantbranschen att föra personalliggare. Innan lagen infördes bedömdes inte kontrollmetoderna som tillräckliga för att kunna motverka svartarbetet. Med detta som bakgrund och övriga diskussioner kring svartarbete har vi kommit fram till nedanstående problemformulering för vår uppsats.

Har skattekontrollen effektiviserats genom införandet av krav på personalliggare?
Hur skulle skattekontrollen i berörda branscher kunna utvecklas eller förbättras?

På följande sida kan Ni ta del av vår preliminära intervjuguide. Med ert godkännande skulle vi önska att få spela in intervjun och vi vill påpeka att Ni får vara anonym i vår uppsats om ni så skulle vilja. Under mötet får Ni gärna ta upp ytterligare områden för diskussion som kan tänkas vara relevanta för vår studie!

Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar

Helena Johansson
Anna Larsson

BILAGA 3 - Intervjuguide som vägledning under intervjuerna

Respondentens bakgrund

1. Vilken befattning har Ni?
2. Anställningstid?

Respondentens erfarenhet från restaurang- och frisörbranschen

3. Kan Ni kortfattat beskriva era erfarenheter av kontrollverksamheten inom restaurang- och frisörbranschen.

Skattekontroll

4. Kan Ni göra en övergripande beskrivning av kontrollsystemet?
5. Vilka effekter eftersträvas med kontrollverksamheten?
6. Hur väljer ni ut de företag som ska bli kontrollerade?
7. Hur kommer det sig att ni fattar misstankar om att svartarbete förekommer i ett företag?
8. Hur ser Ni på företagens möjligheter att hitta kryphål i systemet? Vilka skulle dessa kunna vara?

Krav på personalliggare

9. Kan Ni beskriva de övergripande anledningarna till att lagen kom till?
10. Hur har ert arbete påverkats av kravet på personalliggare?
11. Hur har reaktionerna varit från företag? Positiva eller negativa?
12. Har ni funnits till för företagen med vägledning av förändringen?
13. Vilka positiva/negativa effekter har ni märkt sedan införandet? Hur väger Ni de positiva effekterna mot de negativa?
14. Vad är er inställning till lagen? Tror Ni att svartarbetet kommer minska? Av vilken anledning i så fall?

Tankar och förslag om förbättring

15. Vilka möjligheter finns för att effektivisera kontrollen? Vilka hinder ser Ni?
16. Kan Ni nämna någon/några andra branscher där kravet på personalliggare kan vara användbar?
17. Har Ni någon idé om förbättring av den nuvarande lagen? Kan personalliggare som kontrollinstrument utvecklas på något sätt?

Övrigt

18. Har Ni några ytterligare tankar som Ni vill dela med er av?